List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepajuki se nahaja poleg vašega naslova, priloženega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (513) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite je takoj.

ŠTEV. (NO.) 512. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 3. JULIJA, (JULY) 1917. LETO (VOL.) XII.

Avstrijska politika in njeni nauki.

Novo avstrijsko ministrstvo je nepristransko, ali dolgo ni bilo treba čakati, da se pokaže, kaj pomeni ta nepristranost. Poslanci Daszynski, Stojan in Hruby, izmed katerih je prvi, kakor je znano, socialist, so vložili interpelacije, ki se bavijo z uvedbo pogajanj, da bi se sklenil mir. Daszynski je v govoru, s katerim je utemeljeval svojo resolucijo, dejal, da hrepene vsi avstrijski narodi po miru in da je zato potrebno, da naznani vlada svoje vojne cilje in mirovne pogoje. Interpelacija je obenem zahtevala priznanje, da smejo narodi sami odločati o svojih usodah.

Nepristranski ministrski predsednik Seydler je odgovoril na interpelacijo, kar v Avstriji samo po sebi ni navadna reč. Ali njegov odgovor je tako značilen, da nam takoj pokaže vso oficijelno Avstrijo v pravi luči. Ničesar se niso tam naučili in nič se ni izpremenilo. Še vedno imamo pred sabo staro Avstrijo, ki misli, da je božja previdnost ustvarila narode zato, da imajo monarhi in dinastije koga vladati.

Ministrski predsednik Seydler je v svojem odgovoru predvsem vztrajal na tem, da se mora za vsako ceno ohraniti zveza z Nemčijo.

To pomeni, da Avstrija ne sklene nobenega miru brez Nemčije. Pomeni pa še nekoliko več. Avstrija se je odrekla samostojni zunanji politiki in se je v tej stvari popolnoma podložila Nemčiji; to je bilo znano prej in to so potrdili dogodki treh vojnih let. Seydlerjevo ministrstvo pa vztraja na tem, da ostane tako.

Zunanja politika seveda ne more biti ločena od notranje politike. Svetopisemski rek, da naj levica ne ve, kaj dela desnica, bi tedaj kaj veljal, če bi imela vsaka roka svoje posebne možgane. V tisti tesni zvezi, v kateri sta Avstrija in Nemčija spojeni, mora slabejši del tudi v domači politiki vpoštevati interese močnejšega dela, v tem slučaju torej Avstrija interese Nemčije.

Tako je bilo že pred vojno. Vsa nesrečna germanizatorična politika Avstrije, ki je izzvala in vzdrževala neprekinjene nacionalne boje in s tem delala največje ovire vsakemu ustavnemu delu, vsakemu kulturnemu in političnemu, zlasti pa socialnem napreku in gospodarskemu razvoju, je bila v veliki meri posledica avstrijsko-nemške zveze.

Med vojno se je vpliv Nemčije tako povečal, da je postala volja nemške vlade odločilna za vsa dejanja oficijelne Avstrije.

Popolnoma dosledno je torej Seydler v svojem odgovoru rekel, da se Daszynski moti, če misli, da priznava avstrijska vlada pravico narodov za odločevanje svoje usode. Vlada — je dejal Seydler — stoji na stališču ustave, ki daje cesarju izključno pravico za sklepanje miru. Od tega stališča se vlada ne odmakne in dokler ne priznajo sovražniki tega stališča, se bo vojna nadaljevala.

Vzemimo malo pamet v roke. Seydler pravi, da vlada ne priznava narodom pravice, da bi sami odločevali o svoji usodi. Daszynskemu pravi, da se moti, če misli kaj takega.

Po našem mnenju se Daszynski ni motil, ker je dobro vedel, da še nobena avstrijska vlada ni priznavala te pravice. Saj ni Daszynski šele danes vstopil v politiko, da ne bi poznal avstrijskega sistema. Toda zahteval je, da naj avstrijska vlada opusti stari sistem, pa naj sedaj prizna pravico narodom, zato da bo mogoče sklepati mir.

Na to odgovarja Seydler, da nimajo narodi tudi sedaj nobene besede. Avstrijska vlada jim pratkomalo ne priznava pravice, da bi si sami izbrali svojo usodo.

Daszynski pravi: Priznanje te pravice je potrebno, da se more skleniti mir.

Seydler odgovarja: Mi ne priznamo te pravice.

Kako si torej avstrijska vlada predstavlja mir?

Seydler odgovarja tudi na to: "Tako, kakor bo hotel cesar." Kajti Seydlerjeva vlada je ustavna, ustava daje cesarju pravico, da napoveduje vojno in sklepa mir, za vse druge pa velja: "Jezik za zobe!"

Od cesarja je odvisno, če se sploh poda v sklepanje miru; od cesarja je nadalje odvisno, kakšne pogoje stavlja in kakšne pogoje sprejme Avstrija. Skratka, vse je odvisno od cesarja. Cesar Karl je pa odvisen od gospoda Viljema, in tako je — vse odvisno od nemškega kajzerja.

Če ne bi bilo tako, bi moralo stati vprašanje miru danes na vse drugi točki, nego stoji.

Vpoštevajmo sledeče: Seydler pravi, da je cesar edini, ki odločuje o miru. Cesar Karl pravi, da je on največji zagovornik miru; pravkar je to zopet dejal, ko so bili voritelji parlamentarnih strank pri njem na avdijenci.

Zakaj torej ne stori gospod Korl nobenega koraka za mir, če je res, da ga želi in če je res, da je on edini pooblaščen za to? Če hoče mir, mora govoriti s sovražniki, ne pa z Bogom in z materjo božjo ter jima obljubovati nove cerkve.

Uganka, zakaj tega ne stori, je takoj rešena, če se spomnimo, da stoji Korl pod Viljemovo oblastjo.

Ker je pa to pravi pomen avstrijsko-nemške zveze, ki jo naglaša Seydler, mora avstrijska vlada odrekati narodom ne le pravico, da vplivajo na sklepanje miru, ampak tudi pravico, da odločajo v čemerkoli o svoji usodi.

Seydlerjev odgovor na Daszynskega interpelacijo nam daje torej popolno sliko avtokracijje. "Cesar odločuje — narodom je molčati." — S tem je vlada sama potrdila, da je Avstrija avtokracija in da hoče ostati avtokracija.

Premislimo pa stvar še nekoliko dalje.

Avstrijski narodi zahtevajo pravico, da odločujejo sami o svoji usodi. Avstrijska vlada jim odgovarja: "Ne!" Zavezniki, oziroma da govorimo natančno Rusija in Amerika odgovarjata: "Da!" Anglija in Francija sta v svojih zadnjih izjavah odgovorili podobno. O Italiji vemo, da slepari. Toda avstrijski narodi vidijo, da sta Rusija in Amerika med zavezniki odločilnejši sili nego Italija.

Če ne tiščimo siloma glave v pesek, moramo hočeš nočeš priti do edino mogočega zaključka: Zahteve avstrijskih narodov se vjemajo z izjavami najodločilnejših sil med njihovimi "sovražniki".

Komur to mišljenje ne ugaja, mora dokazati, da ni sklep pravilen. Zmerjanje ni dokaz.

Ko je ruska revolucija dokazala, da zmaguje in ko se je zlasti pokazalo, kakšno vlogo igrajo ruski socialisti v njej, smo dejali, da dobiva svetovna vojna revolucionaren značaj. Ko smo to izrekli, so nas hoteli nekateri pravoverniki edinozveličavnih utopij kamnati. Pa vendar nam kažejo dogodki od dne do dne jasneje, da je res tako.

Mi nismo nikdar dejali, da se je vojna izpremenila v socialistično revolucijo. Toda revolucionarni značaj, ki ga dobiva boljinbolj, se kaže predvsem v Rusiji sami, kjer prihaja socializem bolj do veljave. Kaže se v tem, da je nova Rusija enostavno zavrgla vojne cilje stare Rusije. Danes se ne bojuje za Carigrad, ampak za ohranitev svoje demokracije.

To je dejstvo, ki se kratkomalo ne da utajiti. Lahko se molči o njem; toda zamolčati to, kar ima pomen za proletariat vsega sveta, je greh.

Rusija se danes bojuje, da ohrani svojo revolucijo; njena vojna ima torej neizpodbitno revolucionaren značaj; zanjo je danes vojna nadaljevanje revolucije.

Ker je ohranitev in nadaljni razvoj ruske revolucije velikanskega pomena za delavski razred vseh dežel, kakor je popolnoma pravilno dejal delavski in vojaški svet, je absolutno logično, da je tudi zmaga Rusije v interesu delavskega razreda vsega sveta.

Mi ne pravimo in nismo nikdar dejali, da mora biti to taka zmaga, ki uniči Nemčijo. Ampak taka mora biti, da zavaruje rusko republiko. To se lahko doseže na tak način, da ni niti Nemčija premagana. Toda kajzerstvo mora biti premagano; to so izrekli ruski socialisti, ko so pozvali nemško in avstrijsko delavstvo, naj se otrese svoje avtokracije.

Da dobiva vojna revolucionaren značaj, nam kažejo sedaj zelo določno dogodki v Avstriji.

Že kmalu po sestanku avstrijskega parlamenta so podali voditelji čeških in jugoslovanskih strank svoje izjave; njih jedro je bila, da se mora Avstrija izpremeniti v zvezo popolnoma avtonomnih narodov. Seveda ni mogel v tem parlamentu nihče naravnost reči: "Mi ne priznavamo zase več habsburške dinastije, ampak pojdemo svojo pot po svoji volji." Vsakdo ve, da bi taka direktna izjava kljub imuniteti lahko govornika veljala glavo, ne da bi njegov zadrgnjeni vrat prinesel kakšno korist. Ampak iz besedila izjav o avtonomiji in popolni neodvisnosti od vsake tuje nadvlade je bilo lahko posneti, kaj se zahteva.

Interpelacije Daszynskega, Stojana in Hrubana kažejo enako.

Te zahteve so revolucionarne. Ravno Seydlerjev odgovor je to potrdil. Če ima le cesar sam ustavno pravico odločati o teh rečeh, je revolucionarno, ako zahtevajo narodi te pravice zase.

Daszynskega interpelacija je kakor odmev ruskega socializma: "Vi se bojujete za pravico samoodločevanja; mi jo zahtevamo od svoje vlade."

Ni se mogoče izogniti vprašanju:

Če odklanja avstrijska vlada to pravico, kakor je pokazal Seydlerjev odgovor, Rusija jo pa izreka kot pogoj miru — na čigavi strani stoje avstrijski narodi?

Vojna pod geslom ruske revolucije je za Avstrijo revolucija.

Tak je položaj. Mi ga nismo naredili. Mi ga nismo zahtevali. Ampak spoznati moramo, da je tak. Potem pa je treba iz tega spoznanja izvajati nalogo mednarodnega socializma.

Ta je in ne more biti drugačna, kakor po najboljši možnosti mobilizirati moč delavskega razreda, da dobi čim več odločevanja v svoje roke in tako izsili take pogoje za mir, ki ga čim največ približajo njegovemu končnemu cilju — socializmu.

Bombe po diplomatični poti.

Nemčija si je zopet na Norveškem skuhala afero, ki se je končala zanjo še precej brez materijalne, zato pa s tem večjo moralno škodo.

V storthingu — norveškem parlamentu — je minister za zunanje zadeve Ihlen naznanil, da so oblasti razkrile nemško zaroto, ki je imela namen z bombami uničiti norveške ladje. Kar je na stvari najhujše, je to, da ne gre za zaroto privatnih oseb, ampak da je norveška vlada razkrila prste nemške vlade v njej. Ihlen je namreč povedal, da je poslalo bombe nemško zunanje ministrstvo s posebnim selom nemškemu poslaništvu v Kristaniji.

Norveško poslaništvo v Berlinu je dobilo nalog, da obvesti nemško vlado o tem dogodku in protestira proti taki kričeči kršitvi norveške nevtralnosti. Minister Ihlen pravi, da čaka sedaj norveška vlada na odgovor Nemčije.

Ko je bil nemški sel, ki je prinesel bombe na Norveško, zaslišan, so ga izročili Nemčiji pod pogojem, da bo tam kaznovan in da ga nikdar več ne porabijo za sela na Norveško.

Kmalu za tem sledeča vest iz Kristianije pravi, da sta nemška konzula v Sheiv in Arendal na Norveškem demisijonirala in splošno se spravlja ta demisija z zarotniško afero v zvezo.

Čisto neverjetno je, da bi si upal minister Ihlen izreči tako trditev javno v parlamentu, če se ne bi bil do dobrega prepričal, da je stvar resnična. A če je resnična, tedaj je tako kričeča, da mora Nemčija izgubiti zadnje ostanke moralnega kredita, ki so ji še ostali v tujini.

Norveška je nevtralna dežela. Kljub ogromnemu trpljenju, ki ji ga prizadeva vojna, je neprenehoma napeljala vse moči, da ne bi na kakšen način porušila nevtralnosti. V zahvalo za to skuje nemško ministrstvo načrt, da bi ji uničilo ladje! V ta namen se posluži diplomatičnega pota; iz prenašalca bomb napravi "posebnega diplomatičnega sla" in svoje morilne instrumente pošlje kar lepo svojemu poslaniku v Kristaniji.

Norveška vlada bi bila popolnoma opravičena, da bi bila prijela tega čednega sla in ga izročila svojim sodiščem, da ga kaznujejo po norveških zakonih. Kdor prinaša bombe v take namene, je s tem zločinskim dejanjem izgubil vsako pravico do poslaniške imunitete.

Norveška je postopala zelo prizanesljivo, da je zločinca izročila Nemčiji. Glavnega zločinca, nemško vlado oziroma njenega famoznega zunanjega ministra seveda ni dosegla in vprašanje je, če bo berlinska vlada proti njemu nastopala.

Oficielna zarotniška afera je pa dokaz, da so postale podle metode že nekaj popolnoma navadnega v nemški uradni politiki in ljudje, ki izkušajo neprenehoma prati kajzersko vlado, store najbolje, če opuste ta posel. Zdaj je že toliko takih oficielnih nemških podlosti dokazanih, da ne more biti o sistematičnih intrigah berlinske vlade nobenega dvoma več. Zdaj že davno več ne gre za posamezne slučaje, o katerih bi se lahko reklo, da so izjeme. Na svetu kmalu ne bo več dežele, v kateri ne bi bila razkrita vsaj po ena cesarska nemška zarota. Nekatere dežele so sploh vse preplavljene z nemškimi špioni, agenti, hujskači i. t. d.

Nobena vlada na svetu ni svetniška. Nobeni ne držimo ščita. Ampak človek se mora naposled vendar vprašati, kako je to, da ni nobene druge dežele, ki bi se neprenehoma posluževala takih infamnih sredstev? Kajti kakor se odkrivajo nemške vladne podlosti, bi se morale odkrivati tudi one njenih sovražnikov; najpremetenejši hudodelci so tudi najbolj sposobni za policiste, ker najbolje poznajo hudodelniške trike. Nemčija, ki je sama izurjena v spletkarijah, bi tudi podobne spletkarije zoper sebe najbolje razkrila.

Toda njenega rekorda ne doseže od daleč nihče. Tudi to ne more biti slučaj, temveč le posledica sistema. Vse te infamije so sadovi avtokracije, kar kaže, da ni avtokracija le hudo breme za deželo, v kateri vlada, ampak da je obenem nevarna vsemu svetu.

Nikakor torej ni res, da je kajzerizem stvar, ki se tiče le Nemčije. Kar ugrožava vse narode in njih mir, se tiče vseh narodov. Zato so tudi ruski socialisti dobro vedeli, zakaj so pozivali nemško in avstrijsko delavstvo, da naj se izbavi svojih avtokracij.

Po takih infamnih dejanjih, kakršno je razkrito na Norveškem, si je lahko misliti, koliko vrednosti imajo ethman Hollwegove svetohlinske izjave, da se Nemčija ne misli vtikati v notranje zadeve Rusije. Vtikala se je v notranje zadeve Amerike, Mehike, Španije, Grške i. t. d., samo po sebi se razume, da se je vtikala in se še vtika v notranje razmere svojih zaveznic; še mnogo več razloga bi imela, da bi se vtikala v notranje razmere Rusije in tam ruvala, dokler ne bi izpodrovala ruske demokracije.

Ruski socialisti ji ne zaupajo do plota; nobenega razloga nimamo, da mi ji mi kaj več zaupali.

Dokler je na Ruskem vladala avtokracija, je bila vsa, zlasti vsa socialistična demokracija prepričana ,da to ni le notranja zadeva Rusije, ampak stvar vsega napredka in vse svobode. Če je to veljalo za rusko avtokracijo, ni nobenega vzroka, da ne bi smelo sedaj veljati za nemško. Padec Romanovičev je bil važen za demokracijo vsega sveta; padec Hohenzollernov ni nič manj važen. Njihove intrige po vsem svetu kažejo to slepcu.

Povrh tega pa kažejo tudi nujno potrebo, da se napravi konec vsej tajni diplomaciji in da se demokratizira in postavi v luč javnosti tudi vsa zunanja politika. Da se pošiljajo bombe zoper nevtralno in prijateljsko deželo po diplomatični poti, to je najbolj krvava satira na vso sedanjo diplomacijo. Take gorostasne podlosti bi bile vendar popolnoma nemogoče, ako bi bila vsa zunanja politika položena v roke ljudstva.

Demonstracije v Budimpešti.

Čez Amsterdam poročajo, da je ravnatelj budimpeštanske policije odstopil. Za vzrok navajajo zadnje demonstracije v ogrskem glavnem mestu. Poročilo še dodaje, da bo vsem osebam povrnjena škoda, ki so jo vsled izgredov utrpeli na svoji lastnini.

To je ena tistih vesti, ki le po ovinkih namignejo, da se je nekaj zgodilo; kaj, je pa treba ugibati.

Zaradi kakšne navadne demonstracije ne demisonira na Ogrskem noben policist, še manj budimpeštanski policijski šef. Torej so morale biti že bolj nenavadne demonstracije. To slutnjo potrjuje opazka, da bo povrnjena škoda, ki so jo povzročili izgredi. Torej priznanje, da so bili izgredi. Soditi se pa mora, da so bili precej veliki izgredi, kajti zaradi par pobitih šip ni vlada dajala še nikdar posebnih izjav ali pa celo obljubovala, da povrne škodo.

Pred kratkim je šlo po časopisju poročilo, da je bila v Budimpešti velika delavska demonstracija za mir. Takrat sicer ni bilo nič govora o izgredih. Toda najbrže se nanaša sedanja vest vendar na tisto demonstracijo. A če brzojav ne pove, kakšni so bili izgredi in zakaj da so bili, se more zopet le kombinirati.

Demonstracije za mir so navadno mirne. Delavstvo v Budimpešti, ki je dobro organizirano, je vajeno takih mirnih demonstracij. Če so bili izgredi, je moralo biti že še kaj drugega vmes. Zelo verjetno je, da je bila mirovna demonstracija namenjena tudi draginji. Beda mora biti tam namreč že resnično strašna. Naknadno izvemo na primer, da je bila dne 10. aprila v Budimpešti demonstracija — uradništva. Neki ogrski list je poročal o njej:

"Nikdar še ni naše glavno mesto videlo takega sestanka ogrskih uradnikov. Okrog 8000 funkcionarjev raznih uradov je korakalo v sklenjenih vrstah po mestnih ulicah. Večinoma so bili starejši možje, a na vseh obrazih so se kazali sledovi utrujenosti in stradanja. Poleg visokih sodnijskih uradnikov je bilo videti podrejene uradnike vseh strok, v eni vrsti z višjimi ministrskimi uradniki so korakali tudi pismonoši.

Treba je le spomniti, kaj pomeni v habsburški monarhiji beseda uradnik. Že njen zvok ima v sebi nekaj, kar zahteva spoštovanje. Na Ogrskem velja to še nekoliko bolj kakor v Avstriji, dasi je tudi tukaj vsak davčni eksekutor in vsak sodnijski birič nekakšno višje bitje. To pa zahteva tudi od uradnika, da varuje pri vsaki priliki trikrat sveti "decorum", ali po domače uradni ugled. On se torej ne sme obnašati kakor navadni smrtniki. Privaditi se mora posebnemu načinu govora in hoje, kolikor mogoče ošabnemu; izbirati si mora posebne gostilne, oblačiti se mora "stanu primerno", tudi če niso dohodki prav nič "stanu primerni".

Po vsem tem je skoraj preveč praviti, da mora biti nasprotnik vsaki demonstraciji, manifestaciji in sploh nastopom, katerih se poslužujejo navadni državljani včasi celo proti visoki vladi! In ker jim mora biti nasproten, se mu ne sme niti v sanjah poroditi misel, da bi se sam — bog nedaj! — udeležil demonstracije. Kaj ne sme! Kot ces. kralj. ali pa kralj. ogrskemu uradniku mu kratkomalo ne more priti kaj takega na misel!

Naravno je torej ,če pravi ogrski list, da Budimpešta še ni videla takega nastopa uradnikov.

To pa govori zelo glasne besede. To naravnost kriči. Če se ne morejo uradniške žive mašine več premagati, če gredo visoki ministrski in sodnijski uradniki z diurnisti in pismonoši vred na ulico demonstrirat zoper draginjo, tedaj mora biti življenje na Ogrskem že pekel.

Ampak visoki uradniki niso ne na Ogrskem ne v drugih deželah najslabše plačani ljudje. Če gre draginja že njim za nohte ,kako mora glodati šele delavstvo?

Po tem je prav lahko sklepati, da je tista velika delavska demonstracija, o kateri je ogrski korespondenčni urad milostivo poročal, poleg zahteva po miru tudi demonstriral zoper draginjo.

(Konec na 6. strani.)

Bogastvo čez noč.

V Ameriki imamo nekoliko ljudi, o katerih ve ves svet, da so v nenavadno kratkem času obogateli — čez noč, kakor pravi pregovor. Ker je v tem nekaj, kar se zdi navadnim ljudem čarobno, mislijo, da so to slučaji, ki se primerijo le v naših dneh. Marsikdo pa še misli, da bi tudi on lahko tako obogatel — in pravzaprav vsak — če bi le znal to umetnost.

Toda taki slučaji so se godili tudi prej; nikakor pa ne dokazujejo, da je le stvar znanja in spretnosti, da se obogati ampak kjer niso razmere za to, tam je vsak trud mišic in uma zaman. Kapitalistični sistem se s enakim čudežnim ustvarjanjem in naraščanjem bogastva ne da opravičiti; če pogleda oko malo bolj na dno, mora spoznati, da je baš kapitalistični sistem, ki ustvarja ugodne slučaje za posameznike, najbolj krivičen večini človeštva.

Prav posebno so rastla bogastva iz tal krog leta 1894, ko so šli ljudje v Californiji in Nevadi včasi spat kot reveži ali celo berači, pa so vstali zjutraj kot miljonarji. Bilo je to v onih dneh, ko so se zapadne farme in močvirja preko noči izpremenile v obljudena mesta. To so bili dnevi, ko so pričeli ljudje v okraju Venango v Pennsylvaniji iskati petrolejske vrelce in so jih tudi našli.

Rockefeller, Payne, Archold, Rogers in ostali se še niso podavili na petrolejskem polju. Bilo je še prezgodaj za kombinacijo in monopole. Čistilnice je bilo treba šele zgraditi, istotako železnice, in treba je bilo sistematičnih metod, da se izrine mali mož, preden je mogel priti do kontrole veliki mož.

William McClintock in njegova žena sta posedovala leta 1857. in tudi obdelovala kos zemlje, katerega so iz posebne vljudnosti, ki vlada v Venango okraju imenovali farmo. Bila sta le dva v družini ter sta odporno zemljo pregovorila v toliko, da je dajala več kot sta sama potrebovala za vsakdanje življenje. Oba sta bila zelo človekoljubna ter sta sklenila vsled tega, da adoptirata otroka z druge revne farme. V resnici pa sta sprejela za svoja cela dva otroka, dečka po imenu John W. Steele in njegovo sestro.

V tem času so farmarji ob gotovih vodah v okraju Venango opazili, da plava po pošršini vode neka oljnata snov. Bili so to v splošnem zelo nevedni in bajeverni ljudje. Kjerkoli se je voda ustavila v majhnih tolmunih, so črpali ljudje to olje s površine vode s pomočjo volnenih cunj, katere so razgrnili po vodi. Te cunje so nato ožeali, spravili olje v steklenice ter ga rabili za zdravilo.

Nekega dne je prišel v okolico enega teh oljnatih potokov mož, ki je dalje videl, nego so videli ostali. Ta mož je bil Edwin L. Drake. Zagotovil si je nekaj financijelne pomoči ter pregovoril Mrs. McClintock, ki je bila takrat sama, da mu je dovolila vrtati v nekem kotu farme. Kmalu je postavil po vsem prostoru dvigalne stolpiče, pumpal ali dvigal olje iz zemlje ter plačeval lastniku farme $15 za vsak drugi sod olja ali petroleja, ki ga je dobil iz zemlje.

Mrs. McClintock je dobivala od Mr. Draka denar tako naglo, da je smatrala za potrebno nabaviti si varno blagajno, v kateri je nameravala hraniti nalahek način pridobljene zaklade. Njen soprog je imenoval odoptiranega sina za dediča v svoji oporoki in ona je to potrdila. Kljub temu pa je bila toliko previdna, da je zavarovala v oporoki tudi svojo adoptirano hčer.

Dedič in naslednik je nestrpno čakal, da postane polnoleten. V tem času se je nagromadilo že veliko bogastvo. Ko je bil proglašen polnoletnim, je bilo eno njegovih prvih dejanj, da je porabil pet petakov za vžigalice pri zažiganju smodk. Petak je bil spoh najmanjši denar, ki ga je priznaval. Plačal je pet dolarjev za čiščenje čevljev, za enkratno britje ali za časopis.

Nekoč si je pripel bankovce po $100 po svoji obleki ter paradiral v njej po ulicah petrolejskega mesta. Ker se v nekem hotelu ni postopalo z njim kakor je želel je kupil hotel ter postavil vanj svojega lastnega upravnika. Prisostvoval je nekoč neki predstavi črncev in podaril enemu zadnjih štatistov dragocen demant.

Financiral je neko družbo komedijantov ter vsled tega korakal skozi mesto na čelu komedijantov. Denar v gotovini in denar, prihajajoč iz dohodkov vrelcev, pa ni prihal tako hitro, kakor ga je rabil on in vsled tega je prodal vse posestvo za okroglo svoto $1,000.000 v gotovini.

Odšel je v New York ter izdajal šestdeset dni na Broadwaju vsak dan po $10,000. Bil je obkrožen od ljudi, ki so se mu laskali ter živeli od njegove radodarnosti. Poročil pa se je, še preden je prišel do premoženja.

Zadnje poglavje povesti tega moža pa je napisal pred kratkim list "Star" v Kansas City. To poglavje je morda najbolj čudno izmed vseh, a na vsak način zanj še najbolj zadovoljivo.

Ko je popolnoma pogorel, je šel na zapad ter vozil v Nebraski kočijo za $25.00 na mesec. Pozneje je bil zaposlen pri svojem lastnem sinu, agentu neke železniške postaje v tej državi kjer je prevažal kovčege in drugo prtljago.

Pozneje pa se je izvedelo, da se je rešila zanj precejšnja svota denarja, katero je bil prezrl.

Po vseh teh burnih dogodkih se je vrnil s svojo ženo v Pennsylvanijo ter se nastanil mirno in zadovoljno na majhni farmi.

To je povest velikega ameriškega premoženja iz petrolejske dobe.

Tako je posamezniku v naši družbi v srečnih razmerah priti do premoženja. Delavec, ki upa, da bo kdaj s svojim delom prihranil in prislužil miljon, je pa velik otrok. Da ustvarja kapitalistični red take slučje, je najboljši argument, da ga je treba odstraniti.

Enrico Ferri:

Socializem in moderna znanost.

XIII.

Marx — dopolnitelj Spencerja in Darwina. Konservativci in socialisti.

Karlu Marxu pripada zasluga, da je izpeljal konsekvence modernega naravoslovja v politični ekonomiji; često sicer z razbohotanimi tehničnimi podrobnostmi in močno dogmatično pobarvani formulami, toda v teh formalnih posebnostih ga še prekaša Spencer, ki je v svoje first principles poleg blestečih poglavij o razvoju uvrstil skolastična razmotrivanja o prostoru, času, nedoumljivem itd. Znanstvena dela Marxova je kajpada do zadnjih časov pravoverna veda vsepovsod ubijala z molkom, danes pa je njih neizbrisni sijaj vsepovsod viden in neoporečno pripada Marxu častno mesto poleg Karla Darwina in Herberta Spencerja; z njima tvori trojico znanstvene revolucije, ki je s svojim pomladnim vršenjem napolnila mišljenje druge polovice 19. veka.

S tremi genialnimi idejami je Marx predvsem dopolnil od prirodoslovja spočeto revolucijo v politični ekonomiji.

Odkritje nadvrednostnega zakona, ki ima pretežno tehničen značaj kot pozitivna razlaga kapitalistične akumulacije brez lastnega dela, sem na predidočih straneh v glavnih potezah že omenil in zategadelj se ne spuščam v natančnejši razbor te misli.

Obe ostali teoriji Karla Marxa nas pri splošnih razmotrivanjih o socializmu mnogo bolj zanimata, ker podajata v resnici gotov in zanesljiv ključ do vseh skrivnosti družabnega življenja.

Že 1859 je v svoji kritiki politične ekonomije namignil, da so gospodarski pojavi podlaga in pogoj vsemu ostalemu delovanju človeka in družbe in da so nravnost, pravo in politika le gospodarskim faktorjem vztrezajoči pojavi in sicer pri vseh narodih sveta, v vsakem razdobju njih zgodovine. Ta misel odgovarja velikemu biološkemu zakonu, da je funkcija opredeljena na organu in da je vsak človek tak, kakor ga napravijo prirojene lastnosti in vplivi eksistenčnih pogojev njegove okolice; življenja človeštva nam ne kaže več kot slučajno niz velikih mož na družabnem pozorišču, ampak kot posledico gospodarskih odnošajev. Po Rogersovi 1) aplikaciji te misli na angleško zgodovino jo je tako obsežno in tako krepko razvil Achille Loria, da je vsak dostavek z moje strani odveč.

Le ena misel, ki sem jo razvil že v Socialismo e criminalitá se mi zdi potrebna za dopolnilo K. Marxove teorije. To samo na sebi neoporečno teorijo je treba oprostiti enostranskega dogmatizma, ki sta jo vanj zavila Marx sam in še veliko bolj Loria. Nesporno je, da so vse družabne naprave in pojavi, nravni, pravni in politični, le odsev vsakokratnih gospodarskih odnošajev. Toda vzročnost v prirodi ne obstoji v učinkovanju enega samega, temveč mnogoštevilnih, medsebojnih prepletenih vzrokov, in vsak učinek je vzrok novih učinkov; zategadelj se mi zdi Marxova formula prešematična. Vsi socialni življenski pojavi naroda so posledica vzajemnega učinkovanja njegove organske, antropološke posebnosti in okolice, vč kolikor ta opredeljuje določen gospodarski red — prirodno podlago življenja. Kakor dušno življenje poedinca — četudi z manjšo silo kot v obratnem procesu — vpliva na pogoje in tek njegovega boja za obstanek, prav tako se prevračajo nravna, pravna in politična dejstva iz učinkov v vzroke in vplivajo na gospodarske odnošaje; za pozitivno vedo ni bistvenega razločka med vzrokom in učinkom, če izvzamemo način njiju zaporednosti.

Človek z neredno prebavo, ki se razume na zdravilstvo, lahko vpliva na nedostatke svojega prebavljalnega stroja, seveda le v mejah svoje organizacije, prav kakor more znanstveno odkritje ali pa prememba volilnega prava premeniti industrijo ali pa delovne pogoje, četudi le v mejah danega gospodarskega reda. Tako so nravne, pravne in politične ustanove mnogo pomembnejše za razmerje med posameznimi plastmi buržvazije (agrarci, industrijci, financirji,) kot za razmerje med delavcem in podjetnikom.

Čitatelju, ki hoče proučiti pomembnost označenih Marxovih idej za umevanje vseh velikih pojavov kulturne zgodovine, priporočam delo Lorie; iz njega spozna, da je ta družabna teorija najgenialnejša in najplodovitejša, kar jih je bilo kdaj zamišljenih in da razlaga družabno zgodovino prav tako v nje najsilnejših dramah, kakor življenje poedinca v njega najdrobnejših dogodkih s pomočjo pozitivne in induktivne metode, ki popolnoma ustreza smeri znanstvenega mišljenja — imenujejo jo materialistično. 1)

Zgodovino človeštva so razlagali na dva različna načina, ampak enostransko in torej nepopolno, četudi v duhu pozitivne vede — na neznanstvene razlage, sloneče na hipotezah o Previdnosti in svobodni volji, se ne oziram, — in sicer: od Montesquieuja in Buckleja zasnovani "telurski determinizem" in "antropološki determinizem" etnologov, ki izvaja ves zgodovinski proces iz organskih in dušnih plemenskih lastnosti. Karl Marx je izpopolnil in združil obe teoriji in ju psihološko poživil v svojem "ekonomskem determinizmu."

Gospodarske razmere so učinek "antropoloških" sil in lastnosti, ki se razvijajo v dani "telurski" okolici; na drugi strani pa so vzrok vseh ostalih nravnih, pravnih in političnih kulturnih pojavov individualnega in družabnega življenja.

1) Th. Rogers, "L'interprétation économique de l'historie" (Paris 1893). — Loria, "Les bases économiques de la constitution sociale" (Paris 1894). Loria dopolnjuje splošno misel Karla Marxa s teorijo o "okupaciji proste zemlje" kot glavnim vzrokom in hkrati kot tehnično razlago za različne socialno-politične probleme; to teorijo je na široko razvil v "Analisi della proprietá capitalista" (Turin 1892), v katerem delu se očitno oddaljuje od induktivne metode, obravnavajoč v I. zvezku teorijo in v II. dejstva, ki na njih sloni.

To je genialna teorija K. Marxa, pozitivna in znanstvena kakor malokatera, ki je oprta na geološke in biološke, na psihološke in sociološke rezultate, kos vsakemu ugovoru. Le ta teorija odkriva pravemu filozofu in sociologu resnično naturo in funkcijo države, ki ni druzega nič kot "pravno in politično organizirana družba" in zatorej je le izvršilni organ vsakokratnih gospodarskih oblastnikov, ki si prikrajajo moralo, pravo in politiko tako, da ostajajo v posesti svojih predpravic kar najdalje.

Druga sociološka teorija, ki je Marx ž njo prepodil mračne megle z neba socialističnih upov in ki je ž njo podaril znanstvenemu socializmu politični kompas za njegovo pot v vsakdanjem življenju, je veliki zgodovinski zakon razrednega boja. 2)

Gospodarski položaj družabnih razredov kakor poedincev je osnovni nagon za vse njih nravno, pravno in politično izražanje, in zatorej ima vsak poedinec nagon, da ravna v smislu svoje gospodarske koristi, ki je trdna podlaga njegovega življenja in predpogoj vse ostale življenske vsebine. Zategadelj stremi vsak razred na političnem polju po preobrazbi zakonov, naprav, tradicij in nazorov, vztrezajoči njegovemu neposrednemu ali posrednemu interesu. Tako nastale javne naprave se podedujejo in izročajo od roda do roda in gospodarski izvor zapade pozabljenju. Pravniki in modroslovci se trudijo in jih branijo kot večne resnice, ne da bi se domislili njih resničnega izvora; toda vzlic temu je razredni interes edina pozitivna razlaga zakonov, razmer in nazorov, kakor je z bistrim očesom spoznal Karl Marx. V modernem svetu sta v strogem smislu, ne glede na podrejene razločke, le dva ostro ločena razreda, na eni strani delavstvo vseh kategorij, na drugi strani brezdelni lastniki; zategadelj je praktična in politična posledica Marxovega nauka, da moreta obstajati le dve stranki, socialistična delavska in individualistična stranka zemljo in ostala proizvajalna sredstva posedujočega razreda: kajti politične stranke so le odmev in glasniki razrednih interesov, četudi se kažejo površnemu opazovalcu v mnogih odrodkih.

Etbin Kristan.

Savičev pesimizem.

— Saj se še skisaš v svojem brlogu, je dejal vrli Kremen, ko se je bil Pavel nekoč že pol ure branil z vsemi mogozimi izgovori. Človeški razum ni iz železa; nobena reč se ne sme preveč napeti, vse poči. Učiš se in učiš, a končno — mislis mar, da postaneš uen? Vraga! Zblazniš, zblazniš. Ali naj ti povem nekoliko primerov? Če hočeš, iz svoje lastne družine jih vem.

— ne, ne; ne maram posluati takih primerov. Saj vem, da je vse mogoče, a doslej se še ne bojim, da zblaznim.

— Kaj?! je odvrnil Zupan. Kaj! Zblazniti! Če tudi ni te nevarnosti, vendar lahko postaneš hipohonder. Ali bi ne bila škoda?

— Pustite me, pustite. Saj veste, kako je.

— Eh, kaj, veste, veste — se je kremžil Rakež. Tako je, da ni lepo, kakor živiš. Ali smo tvoji tovariši ali ne? He?! Nihče ne sme tako zanemarjati svojih tovarišev. Tristo rogačev! Saj te človek niti ne vidi, če te ne poišče v tvojem brlogu! Ali ne pravi že sveto pismo, da človeku ni dobro, biti samemu?

— Da, da, da. A jaz imam dela. Prosim vas, ne silite me.

Tovariši so godrnjali in odšli. Savič je ostal sam doma. Tako sam!

Čutil je, da imajo prav v marsičem. Človek se res riskira ob takem življenju. In napredka ni pravzaprav nobenega. Uči se, uči, a ob večnem pomanjkanju denarja mu učenje le malo koristi.

S časom se je prepričal, da z medicino ne pojde. To je dolgotrajen študij; tako dolgo ne vztraja.

To spoznanje ga je jako bolelo. Razbijal si je glavo, da bi se domislil, kako bi pač kaj povečal svoje dohodke, a bilo je vse zaman. Končno se je s težkim srcem odpovedal medicini, ter je prešel v filozofijo. Tako pride prej do druha.

Beda, iz katere se ni mogel izkopati, je pregnala doka jsvežosti iz njegovega srca. Njegovo zaupanje v življenje se je močno skrčilo. Užitka ni imel nobenega, a skrbi so ga vedno morile. V takih razmerah pobledevajo mnogi cilji.

Seveda se je sedaj dosti temeljito zanimal za politiko. A tudi to mu ni moglo povzdigniti čuvstev. Vesti, ki so prihajale iz domovine, so bile jako tužne. Nič se ni gibalo, povsod je bilo mrtvo. Včasi se mu je zdelo, kakor bi bila njegovemu narodu izrečena smrtna obsodba.

Tudi pogled po okoli ieni bil radostnejši. V okraju, kjer je bival, so živeli večinoma delavci. Nehote je moral videti, kako bedno životarijo ljudje, katerim dolguje človeška družba mnogo hvaležnosti. Videl je, da se gibljejo, da se združujejo, da se boré, a da se njihove razmere nič ne izboljšavajo.

Njegova duša je bila skoraj vedno žalostna. Sive sence ljudske bede so legale na njegovo življenje, splavale so mu v sdce in globoka, moreča bol se mu je vgnezdila v prsi.

Kjer je hodil, mu je bilo, kakor bi mu ob strani doneli obupni glasovi: Pomoči! Pomoči!

A pomagati ni mogel. Sam je bil tako beden kakor one množice, katerim je trpljenje pritisnilo svoj neizbrisni pečat na čelo.

Če je bil zvečer izmučen, da ni mogel čitati, da ni mogel mirno sedeti in da od same utrujenosti ni mogel zaspati, je šel včasih na izprehod. Težko je hodil, kajti v njegovem slabo rejenem životu je bilo le malo moči. A zrak je bilo edino krepilo, katerega si je mogel privoščiti. Tedaj jo je včasi zavil v mesto, kjer je zvečer tako lepo svetlo po širokih ulicah, polnih srečnega, vsaj navidezno srečnega ljudstva, ki se zabava s kramljanjem, s koketiranjem, s smehom, ki se ustavlja pred visokimi okni izložbenih skrinj, napolnjenih raznovrstnega blaga, zlata, biserov; ki poseda po verandah kavarn in gostiln, modrujoč o visoki politiki in obirajoč druge ljudi.

Včasi mu je srce poskakavalo, kadar je zašel med to ljudstvo. Sedaj ne več. Jeza ga je grabila, ko je pomislil, da se tu tratijo bogastva, brezmiselno, neumno, dočim v njegovem sosedstvu pridni ljudje stradajo in predčasno umirajo — radi pomanjkanja. On sam trpi — trpi . . ., a to bi še pozabil, da ni na tisoče drugih, ki enako trpe. In kdo je kriv? Ali ne pada greh na dušo malomarnim gizdalinom in gizdalinkam, ki tukaj po neumnosti zapravljajo denar? Odkod imajo ta bogastva? Kdo jim jih je ustvaril?

Bili so hipi, ko je mislil, da mora skočiti med to ljudstvo in glasno zakričati: To je vse pokradeno, vse priropano! Dol s tem lišpom!

Kako blazno! Haha! To so njegovi pristni občutki, a da jih izreče, bi ga zaprli — v ječo, lai pa v norišnico.

A vendar bisi olajšal srce . . .

Semtertja ga je zabolelo še nekaj drugega.

Koliko je bilo ženske krasote na tem Ringu, v tem mestnem parku! On je bil tako mlad, v njem je bilo toliko življenske moči, tako ljubezensko hrepenenje se ga je polotilo včasi, da se je zbal norosti. Gledajoč vso to svežo, mlado lepoto, te dražestne, cvetoče obraze, te iskreče se oči, poslušajoč te zvonke, srebrne glasove, mu je zašumela kri v ušesih in završela v glavi; srce mu je mogočno utripalo, kolena so se mu šibila. On bi tako rad ljubil kako mlado živo bitje! Toliko neskončne ljubezni je bilo v njegovi duši, da bi moralo zadostovati za cele rodove — in vse to je zaprto, zakopano. Njega ne ljubi nihče. Kaj bi dal za en objem, za en vroč poljub . . .!

Tedaj je včasi videl žensko, lepo, elegantno, kimu je gledala v oči, kakor bi mu njeni pogledi hoteli reči: Glej, tu najdeš, česar iščeš. Jaz te hočem ljubiti.

In v ruši se mu je dvignil gnus in — pomilovanje.

— Moj Bog! Kdove, koliko sramote, koliko duševnih bolečin velja ta tvoja fina obleka, ta tvoj lišp, vse to, kar — potrebuješ, da privabljaš in mamiš moški svet, vsa ta sredstva svoje obrti! Kdove, iz kaknega morja solzá se je dvignila ta tvoja — ljubav! Kdo je kriv?

Ha! Kakšen svet! Koliko laži, koliko močvirja! Kdo reši to ljudstvo?

V svoji sobici je potem često vzdihoval in se vpraševal, kaj bi se moralo zgoditi, da bi se te grozote odpravile s sveta. Prisegal je, da se hoče boriti proti vsem lopovščinam, ki ustvarjajo take strahote, ki pehajo ljudi v tako ponižanje. Toda kdo mu pokaže pot?

Izkušal je priti v dotiko z bednimi ljudmi vsake vrste, spoznati njih duše, proučiti njih boli, odkriti vire njihovega trpljenja. Včasi so odgovarjali, če jih je izpraševal, nekateri resignirano, nekateri polni britke jeze. Včasi so ga čudno pogledovali in niso odgovorili ničesar.

— Oh, nekaj človeškega je vendar v vseh teh ljudeh, je ugibal: one zadnje iskrice vendar ni mogla zatreti nobena sila. Pod vso bedo, pod vso sramoto tlé vendar ostanki žerjavice. Če bi se le razpihali, le razpihali! Zopet bi se dvignil plamen in človeštvo bi vstalo iz svojega suženjskega ponižanja.

In s podvojeno pridnostjo se je učil in poučeval svoje paglavce. Stiskal je uboge krajcarje, obračal jih na vse strani, preden je enega izdal, trpel je in — upal!

A beda ni hotela izginiti in upanje je pešalo.

Kar se je zgodilo nekaj nepričakovanega, skoraj nemogočega. Kakor bi v tajnih višavah zadonela himna vesoljne sreče. Vsi medli upi njegovi so zopet vzcveteli, kakor da je nebeška rosa padla na žejne, povenjene cvetke. In duša se mu je dvigala.

(Dalje prihodnjič.)

Bolivija je preklicala nevtralnost v zadevi vojne med Ameriko in Nemčijo po zgledu Brazi-

Ženska v ruski revoluciji.

Dogodki ob ruski revoluciji in njene neposredne posledice, med katerimi je tudi vpeljava splošne in proporcionalne volilne pravice za moške in ženske, je navedla zopet precej pozornosti na vlogo, ki jo je na Ruskem ženska igrala v politiki sploh in v revoluciji posebej.

Priznati se mora, da ima ženski spol v Rusiji velikanski in junaški delež v vseh bojih za svobodo. Nič čudnega ni bilo, da je revolucionarna Rusija dejal bi z kneževskimi častmi sprejela "staro mater ruske revolucije," Breškovskajo, ko se je vrnila iz Sibirije.

Toda žensk, ki so se odlikovale in žrtvovale v ruskih revolucionarnih bojih, je dolga vrsta, in kdor bi se hotel kaj natančneje baviti s tem, bi moral pisati cele knjige. Marsikaj se je sicer že pisalo o tem predmetu, seveda večinoma v tujini, ker bi bilo v stari Rusiji nemogoče povedati resnico o teh rečeh. Toda ruska revolucija bo tudi svojim junakinjam pravična in kadar bodo opisani vsi boji, bo svet šele spoznal, koliko tragedij in romantike, vdanosti in groze, mučeništva in heroičnega požrtvovanja je bilo v njih. Vlogo, ki jo je igrala ženska v političnih bojih Rusije, je popolnoma lahko razumeti, če si človek domisli, kakšno mesto zavzemajo pri Rusih socialne zadeve vpričo duševnega razpoloženja ruskega naroda. Rus je v svojih verskih nagibih, v svojih sanjah. v svojem delovanju, v svojih fantazijah vedno navezan na socialno stran življenja. Bolj kot pri katerih drugih narodih je socialnost kos njegove osebnosti.

Ta lastnost ruskega narodnega značaja je našla svoj najjasnejši izraz v inteligenci. Vse, kar se vrši v politično-socialnem življenju, ne zadene le duha ali možganov, temveč njih celo dušo in bitje.

Tako je umljivo, da je ni dežele, v kateri bi se bili izobraženi sloji tako močno približali proletariatu, industrijalnemu in poljedelskemu, kakor na Ruskem. Nikjer ne najdemo socialnih bojih take množine ljudi, ki niso v njih toliko prizadeti po svojih interesih, kolikor po svojem socialnem čuvstvu. Medtem ko je v drugih deželah z malimi izjemami akademično izobražen človek skoraj vedno pristaš in zagovornik sedanjega gospodarskega sistema, ni na Ruskem nič nenavadnega, da je dijak, učitelj, zdravnik, tehnik, profesor, pisatelj in umetnik socialist in revolucionar.

Ker pa je socialno vprašanje Rusu v prvi vrsti zadeve čuvstva in šele v drugi stvar premisleka je mogla zavzeti soudeležba ženske v politiki enake oblike inpostati enako intenzivna, kakor delo moškega. To pa ne velja le za izobražene sloje. V enaki meri velja to tudi za žensko iz priprostega naroda. Tako je bilo med 7000 tlačani, ki so se nahajali za časa oprostitve kmetov v Sibiriji "radi prestopkov proti oblasti vlastelinov," nad 4000 žensk.

V takozvani Čugujevi kazaški vstaji iz leta 1819. so stale tudi ženske v prvi vrsti in 29 njih jih je bilo obsojenih na kazen bičanja. Ko so enega izmed glavnih udeležencev bičali do smrti, je privedla mati njegove vnuke pred truplo očeta ter zaklicala v navzočnosti častnikov in generalov, ki so prisostvovali kazni: "Otroci, učite se od svojega očeta, kako se umira za narod!"

Po sebastopolski vstaji l. 1830. je bilo 375 žensk obsojenih na smrt. Ženske so baje stopile z otroci v naročju ali vodeče jih za roke pred žrela topov.

V zloglasni vojaški koloniji Aleksandra I., ki si je dal nadeti naslov "blagoslovljenega," je prišlo v Novgorodu do vstaje, katere so se ženske ne le na odličen način udeležile, temveč jo baje celo same zasnovale.

Znati pisatelj Amfiteatrov, ki je veliko pisal o položaju in usodi žensk v Rusiji, pravi na nekem mestu: "Vsako močno gibanje za prostost je vedno našlo svoj odmev v srcih žensk vsem družabnih stopinj. Če pa se je enkrat ruska žena dvignila za obrambo teptanih pravic, je prekašala moške po eneržiji in vstrajnosti svojega svetega fanatizma."

Če pa so se temeljile politične strasti v narodu, dokler ni še bilo organiziranega proletariata, izključno na impulzivnost, so prišli k tej pri inteligenci momenti, ki so priprosto strast čustev v strast prepričanja, svetovnega naziranja.

V tem je Rus — dasiravno po intelektu realist — pravi in čisti romantik. To pa ne v estetičnem zmislu, ki se zadovoljuje z begom iz resničnosti v nerealnost, v nekaj, kar se le občuti.

Ženske kot Vera Figner in Ljudmila Volkenstein se nam zde kot pravi čudeži. Vsaka njiju, ki sta bili pogumni in nadarjeni, je preživela v prvi mladosti par let pustolovskega življenja, ki pa je bilo kljub temu polno najostrejše realnosti. Prva kot druga sta preživeli nato 22 let v samotni ječi peklenske jetnišnice Schluesselburg. Ko so se vrata ječe zopet odprla, sta stopili v svet, ki je za obe skoro izginil, z enakim varnim in lahkim korakom, z enako silo, kakršna ju je bila navdajala v prvi mladosti.

Življenje tisočerih, ki so nosili na svojih ramenih boj za prostost Rusije, je bila s trnjem posuta pot. Kljub temu pa je v največjih slučajih vodila v višino.

Sedaj nastane vprašanje, če so bile vse revolucijonarno delavne ženske v resnici izjemne narave. O Sofiji Perovski, Veri Figner, Veri Sasulič in nekaterih drugih se to lahko mirno trdi. Na stotine drugih žensk pa je bilo poprečnega kalibra, srednjega miljeja.

Peter Lavrov pravi v svoji posmrtnici za Sonjo Kovalevsko: "Naše intelektualne žene so dale svetu zgled duševne prožnosti, resnega duševnega stremljenja, ki mora razdejati v drugih deželah razširjeno bajko o naravni podvrednosti ženskega spola. Dosti imamo vzroka biti ponosni na svoje izobražene žene."

Stepnak pa piše v "Podzemski Rusiji": 'Naše ženske so bile tiste, katerim mora zahvaliti rusko gibanje za prostost svojo nelzčrpljivo odporno silo, svoj idealizem in svojo vero.'

Če čitamo življenjepise številnih ruskih žená iz prve junaške revolucijske periode, smo vedno iznova očarani in presenečeni. Pri njih ni opaziti onih običajnih ženskih čednosti, ki obstajajo v poslušnosti in vdanosti, a navdajajo jih najvišji ideali, katerih je sploh zmožna človeška duša.

Kritičen položaj na Kitajskem.

S Kitajskega prihajajo zadnji čas zopet vznemirljiva poročila o nemirih in vstajah, ki se pa tako križajo in si nasprotujejo, da si je težko napraviti dobro sliko o njih. Medtem ko govori eno poročilo o revoluciji za varstvo ustave, pripoveduje drugo o monarhistični revolti.

Stvari pa niso le lokalnega pomena. Če vemo, da je bila Kitajska tista dežela, v katero so vse evropske imperialistične sile upirale svoje oči, na katero najbolj preži japonski imperializem in kjer ima tudi ameriški kapitalizem velike profitne interese, tedaj se spozna, kako velike važnosti je za ves svet vprašanje, če je Kitajska notranje utrjena ali ne.

Da je sedaj težko dobiti jasen pregled, je razumljivo; poročila so več ali manj pobarvana, kakor kažejo interesi tistih, za katere se poroča. To prihaja tembolj, ker ima Kitajska, zlasti odkar je prekinila diplomatične stike z Nemčijo, tudi za sedanjo vojno večji pomen, nego se navadno misli.

Naslednje poročilo nekoliko ilustrira kitajske razmere, dasi ga je treba tudi previdno čitati. Vendar pa daje nekoliko podlage za ložje razumevanje dogodkov, ki morda še pridejo in ki lahko postanejo usodepolni.

Poročilo, ki je ameriško žurnalističnega vira, pravi:

Skoro natančno leto dni po smrti Juan-Ši-Kaja dne 6. junija 1916 so se zopet pojavili v kitajski republiki nemiri, vstaje in poboji. Pred dvemi tedni je njegov naslednik Li-Juan-Hung, zmeren in liberalen mož, ki je leto dni držal skupaj vlado, katera je predstavljala kompromis med radikalnim jugom, odločno izzval severne voditelje s tem, da je odpustil iz kabineta njih načelnika, ministrskega predsednika Tuan-Či-Juija.

To dejanje je bilo samo po sebi popolnoma ustavno, pri katerem je imel predsednik trdno podporo ne le v državnem zboru, temveč tudi v večini kabineta. Val konservativne reakcije pa se je že dvigal v Kitajski. Predsednik se je brez dvoma obotavljal zaradi vojne. Imel je za to morda svoje dobre vzroke, a nad Kitajsko je visela tri mesece neizvršena odločitev, odkar so se prekinili dne 14. marca diplomatični odnošaji z Nemčijo. Severni generali so se na enak način obotavljali. Videti je bilo, da nimajo nikake zunanje politike, vredne tega imena. polni meri pa so se poslužili prednosti očividne neodločnosti Kitajske v tako važni zadevi glede udeležbe Kitajske ali neudeležbe v vojni na strani zaveznikov.

V teku zadnjega tedna so organizirali močno armado, namenjeno proti Pekingu. Predsednika so napravili za jetnika v njegovi lastni palači ter ga obdali s stražo njegovih lastnih vojakov. Odrezali so pet črt, ki vežejo Peking z ostalim delom velikanske dežele. Premagali so vso severno in centralno Kitajsko ter pridobili za svojo stvar enajst izmed osemnajst provine. Hitro in na dramatičen način se je pokazala svetu njih moč. Potisnili so najprej diktatorja in popoln kabinet ter so sedaj pripravljeni na vse, ne le proti predsedniku, temveč tudi proti parlamentu, proti novi liberalni ustavi, proti vsem namenom in avtoriteti prosvitljene liberalne Kitajske sedanje administracije ter radikalnim mlado kitajcem iz revolucije.

Jasno je, da morajo tičati vzroki te vstaje globlje, neko v vprašanju, udeležbe pri vojni, katero vprašanje so porabili vstaši za pretvezo.

Bilo je nekega dne novembra leta 1911, ko sta bila Tuan-Či-Juan in Hung poveljujoča generala severne in južne armade ter vodila ostre in krvave boje prve revolucije. Bil je Tuan, ki je dal povelje za požig Hankova, katero dejanje je bilo tako strašno, da ga narod južno od Jan-tse reke nikdar ne bo odpustil. V teh bitkah je Tuan premagal Li-ja kljub velikemu junaštvu Li-jeve mlade in neizurjene revolucijske armade. Ta pazljuvi in brezobzirni povojnik je storil več kot kateri drugi, razven Juan-Ši-Kaja, da se je prva revolucija v vojaškem oziru izjalovila. Čim je prišel Juan-Ši-Kaj do moči, je takoj napravil Tuan-Či-Juija za svojega vojnega ministra.

Nato je prišel njegov dramatični odpad od Juana leta 1915. S svojim odporom proti staremu pokrovitelju je storil več kot kateri drugi mož na Kitajskem, da je postala monarhija nemogoča, dasiravno je znano, da mu je ponujal Juan-Ši-Kaj vse, kar je višjega od kneževske časti. Morebiti je smatral Juanov cesarski prestol za preveč nestalen ali pa je bil v resnici v srcu za republiko. To se seveda ne bo nikdar izvedelo. Jasno pa je slednje, kar tudi meče luč na sedanji razvoj stvari v Kitajski. Tuan-Či-Jui je bil toliko državnik, da je spoznal, da je treba vzdržati republiko ali pa se boriti z jugom do britkega konca. Odločil se je, da vzdrži Kitajsko kot celoto.

Iz Pekinga je pobegnil v obleki kulija ter nastopil v preteklem juniju, ko je postal njegov stari nasprotnik Li-Juan-Hung predsednik, kot vodilni kandidat za ministrsko predsedništvo.

Ves severni del dežele je stal ob tem času pod vplivom nesreče in smrti Juan-Ši-Kaja, Li, sicer liberalen a ne radikalen predsednik je sledil pozivu časa ter izpolnil ostanek kabineta z liberalci.

Dne 14. marca t. l. so se prekinile diplomatične zveze z Nemčijo po dva dni trajajoči debati, ki bi delala čast ameriškemu kongresu.

Preden pa je še prišlo do glasovanja, so se pričeli zbirati oblaki. Tuan-Či-Jui je odpadel od svojih lberalnih tovarišev, od parlamenta in celo od predsednika.

Kakšne tajne sile so bile na delu tekom zadnjega časa? Odgovor na to ima svet sedaj v hitrem in dramatičnem nastopu prijateljev Tuan-Či-Juija, nazadnjaške stranke vojakov in konservativnih politikov, ki so mu prišli tako odločno na pomoč. To so možje, ki so napravili revolucijo in možje starega vladajočega razreda na Kitajskem.

Prvič so pokazali svojo moč potom ministrskega predsednika Tuan-Či-Jui, ko je v pričetku marca napel vse sile, da dovede do prekinjenja diplomatičnih zvez z Nemčijo.

To je hotel storiti na lasten račun, ne da bi bil vprašal parlament za svet. V tem času je sestavil brzojavko na kitajskega poslanika v Tokio, v kateri je objavil sklep Kitajske, da prekine diplomatične zveze z Nemčijo ter pozval poslanika, odločnega zagovornika Japonske, naj otvori pogajanja z zavezniki potom Japonske. To je pomenilo toliko kot imenovanje barona Motono za kitajskega zunanjega ministra na mestu Wu-Ti-Fanga. Japonski zunanji minister bi ta posel rade volje prevzel,a predsednik Li se je polastil brzojavke, še preden je bila odposlana.

Posledica tega je bila, da se je odpeljal Tuan s posebnim vlakom s polovico pekinskih žurnalistov v Tien-Tsin. Jasno je, da je v onem času pripravljal udarec, ki ga je izvršil sedaj. Prišlo pa je do poravnave in po dveh dneh se je vrnil v Peking, prišel pred parlament ter videl, kako je Kitajska na svojo lastno odgovornost prekinila zveze z Nemčijo. Če sploh pod kakšnim tujim pokroviteljstvom, je nastopila takrat Kitajska prej pod onim Amerike, kot pa Japonske. Kitajska je bila edina izven nevtralnih dežel, ki je sledila ameriškemu pozivu, naj se pridružijo v boju zoper avtokracijo. Predsednik Li pa se je na jasen in odločen način oprijel ameriške zunanje politike.

Kako je sprejela Japonska to politiko, ni še znano, vendar pa je jasno, da je hotel iti Tuan v vojno rajši v družbi Japonske kot pa z Ameriko. Liberalni politiki so takoj pričeli s pogonom proti njemu in koneni polom je prišel ko je odklonil parlament po vso noč trajajoči seji vojno na njegovo povelje, dasiravno sta bili obe zborninici obdani od Tuanovih vojakov ter je ogrožala člane parlamenta množica, sestoječa iz pristašev Tuana. Skenilo se je, da se ne napove vojna, dokler se ne imenuje kabinet, v katerem bi bile zastopane vse stranke ter izloči Tuan-Či-Jui.

Dva dni pozneje je vodilni kitajski list v Pekingu obdolžil Tuana, "da prodaja Kitajsko", in sicer Japonski. Tuan je dal takoj aretirati urednika, Evgeno Čena v Angliji vzgojeneja žurnalista, ki je postal v zadnjem času najbolj vpliven in neodvisen urednik na Kitajskem. Stvar je postala očitna. S takim sumaričnim dejanjem je zahteval Tuan zase avtoriteto, ki jo prekaša ona predsednika.

Dne 22. maja je zgrabil Li-Juan-Hung za koprivo, odpustil Tuana ter se postavil po robu prijateljem slednjega, ki so hoteli uničiti ustavno vlado Kitajske.

Ti so odgovorili na svoj način. Pred seboj imamo sedaj provizorično vlado na Kitajskem, kateri načeljuje Hsu-Ši- Kang kot diktator, Tsao-Ju- Lin kot minister za zunanje zadeve in Tuan-Či-Kvej kot vojni minister. Vsi ti predstavljajo obnovljeno življensko silo in nadvlado mogočnih reakcionarnih strank, ki so se bile pod Juan-Ši-Kajem strnile v mogočen političen blok. Iz karijere Ši-Kaja so se naučili, da so lahko voditelji v republiki prav tako avtokratični kakor v monarhiji.

Vsi možje nove vlade so individualno državniki velike izkušenosti. Hsu-Ši-Kang je bil na primer "veliki tajnik" Juan-Ši-Kaja, kar je pomenilo starodaven urad, enak onemu ministrskega predsednika.

Najbolj odlično svoje delo za deželo je izvršil Hus-Ši-Kang v Mandžuriji. V dnevih, ko so bile Združene države zaposlene z velikim diplomatičnim bojem zaradi nevtralizacije Mandžurije po rusko-japonski vojni, je sodelovala Kitajska odločno z Ameriko ter odpošiljala v ogroženo ozemlje svoje najbolj vdane in odločne državnike, Hsu-Ši-Kang, ki je bil podkralj Mandžurije leta 1917, je bil eden najboljših teh državnikov, in pod njegovo vlado ter ono njegovage naslednika Hsi-Lianga, ki je trajala do revolucije leta 1911, se lahko reče, da je imela Madžurija najmočnejšo in najbolj prosvitljeno vlado, katere je bila sploh kedaj deležna.

Mož, ki pa takorokoč predstavlja možgane sedanje vlade, je Tsao-Ju-Lin, izvrsten politik, ki je bil imenovan za ministra za zunanje zadeve. Tsao je študiral na Japonskem pravo ter je voditelj majhne skupine kitajskih politikov, ki se zavzemajo za japonsko smer v kitajskih javnih zadevah. Tsao-Ju-Lin je prevzel odgovornost za skoro vso diplomatično vojno Kitajske proti japonskemu ultimatu iz leta 1915. Takrat je bil le namestnik poslanika. Bil je poslanik Lu-Čeng-Siang, odličen, a indolenten diplomat, ki je odnesel s seboj vse priznanje v uspešnem boju, ki ga je vodila Kitajska proti japonskim aspiracijam, ki bi pomenjale popolno odvistnost Kitajske ter pogibelj za nje samostalnost.

Tsao- Ju-Lin ima za ženo Japonko, ter ima tudi dosti sorodnikov na Japonskem. Svoje študije je dovršil na Japonskem z veliki odlikovanjem ter se večkrat vrnil tja na obisk. Na glasu je, da je voditelj krateta visoko stoječih Kitajcev, znanega pod imenom "Štirje demanti.", ki so voditelji japonskega razpoloženja in Japonski prijazne politike v javnem življenju Kitajske. Do zadnjega časa je bil načelnik vladne prometne banke in tekom njegovega vodstva poslov je dobila banka velika posojila iz Japonske. Ravno ta posojila so dovedla Evgena Čena, urednika največjega lista v Pekingu, da je pričel pisati članke, ki so dovedli do sedanje krize.

S pomočjo te četvorice je skušal Tuan spraviti Kitajsko v vojno pod protektoratom Japonske. V kolikor pa je prizadet Tsao-Ju-Lin, se glede njegovega značaja splošno priznava, da ni nikakršnih vzrokov misliti, da so njegovi nazori neodkriti ali da je njegovo delovanje nepatriotično v kateremkoli oziru. Izvor in postanek njegove politike pa sta jasna kot beli dan.

Wang-Či-Šen, poslujoči ministrski predsednik, je bil do pred kratkim načelnik štaba in vodja Tuan-Či-Jui vojaške konference, ki je dovedla do sedanje situacije vsled vstrajanja pri zahtevi, da se smejo vršiti tajne seje kabineta. Tuan-Či-Kvej, brat bivšega ministrskega predsednika, nam razodeva drugo pot, po kateri je prišla sedanja skupina do moči in vlade.

Tuan- Či-Jui je reorganiziral kitajsko armado. Reorganizacija v temeljnem pojmu je nemogoča, ter bo vedno nemogoča, dokler bo obstajal sedanji armadni sistem. Kakor nam razkriva sedanja kriza na brutalen način, ne pripada armada Kitajski državi kot taki. Vsaka skupina desetih ali dvajsetih armad pripada temu ali onemu generalu, ki razpolaga z njo po svoji lastni volji.

Liberalna vlada, če pomeni to sploh kaj na Kitajskem, pomeni, da se bodo neki dan te armade konsolidirale ter porabile za narodno službo. Medtem pa so na krmilu stari generali. Ti kontrolirajo kitajske armade ter jih izrabljajo v dosego svojih lastnih osebnih aspiracij. Skupina, ki se je polastila sedaj vlade, ogroža vse ustavno gibanje, ki se je pričelo l. 1911. Voditelji sedanje vstave so morda močni možje, z visokimi principi, vendar pa ne morejo biti močnejši kot njih orodje, ropaželjne armade, na katere se bodo morali zanesti odslej pri vsaki sili, katere se bodo polastili.

Jug ni pokazal doslej svojega vpliva. Predstavitelji južne ideje so zbrani v Kantonu. Ko je vstaja pokrajine Junan stopila po robu armadam Juan-Ši-Kaja v preteklem letu, sta se izkazala dva južna voditelja kot zmožna generala proti vsakemu izmed generalov,kar jih je poslal sever proti njima. Pod vodstvom teh mož se je mogel jug ustavljati navalu severa. Oba dela pa sta prišla sedaj do točke, ko ne more nobeden premagati drugega brez tuje pomoči. Vedno večja pa postaja vsled tega nevarnost secesije ali domačega razdora, vsled katerega bi razpadla Kitajska na dva dela.

Razdeljena Kitajska pa bi bila velika nadloga za oba prizadeta dela in to že zaradi enega samega vzroka, radi pošasti, ki ogroža vso bodočnost Kitajske, radi Japonske. Japonska vlada je že objavila svetu, da opazuje sedanjo vstajo na Kitajskem. Od točke do točke se kaže ostrejšemu opazovalcu, da so zveze Japonske z voditelji Kitajske preveč številne in dogovori preveč tesni, da bi se mogli kar tako pustiti vnemar. Ljudje, ki so združili Kitajsko z Združenimi državami z ozirom na sedanjo vojno, so odpravljeni. Na krmilu pa so možje, ki so skušali združiti to deželo z Japonsko. Kitajska je prekinila vse zveze z Nemčijo na podlagi ameriškega programa ter pod vplivom ameriškega poziva na ves nevtralni svet. Če pa pojde v vojno pod novim, pro-japonskim diktatorstvom, bo vsakdo prepričan, da ne Kitajska nikakršen lastni del, ampak da je le pomočnica Japonske.

Nestalna in neutralna Kitajska bo vedno dajala veliko priložnost Japonski, dočim je stalna in utrjena Kitajska potreba za ostali civilizirani svet.

Nemški general in guverner Besseler v Varšavi je ukazal zapreti ondotno vseučilišče in politehniško visoko šolo vsled stavke dijakov. Meseca maja je bilo aretiranih več študentov pod pretvezo, da so delali nemire na ulici. Dijaki na vseučilišču in politehniški šoli so takoj proglasili štrajk, ki še danes ni končan.

Zadnjič smo omenili polovičarsko delo, ki so ga zavezniki izvršili na Grškem s tem, da so odpravili enega kralja, pa posadili drugega na njegovo mesto. Enakega mnenja z nami so tudi na Francoskem.

Napredno prariško časopisje se začudeno vprašuje, zakaj so zavezniki pridržali Konštantinovega sina na grškem prestolu. Zakaj zamenjati Konštantina z Aleksandrom? Zakaj bi ne bila Grška republika z Venizelosom kot predsednikom, če je že demokracija sveta glavni cilj zaveznikov?

Kritika izpremembe na Grškem je toliko večja, kej je Francija izvršila glavni del, dariravno s pomočjo Anglije, in ker se je zadnje dni pokazalo, da je tudi v princu Aleksandru precej germanofila.

Da nastavlja republičanska Francija kralje, kjer bi se lahko ustanovile republike, se mora Francozom pač čudno zdeti. No, grška republika je kljub temu le vprašanje časa, in morda le kratkega časa.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 S. Racine Ave. Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET. CHICAGO, ILLINOIS

NOVA SIBIRIJA.

Veliki vojni izdatki so obrnili rusko pozornost na neizmerne zaklade Sibirije. Temu se ni čuditi, kajti Rusija krvavo potrebuje novih dohodkov. To zapuščeno ozemlje, pokrito s snegom in ledom, bi lahko zalagalo ves svet z zlatom, železom, premogom, lesom, žitom, srebrom in bakrom.

Za Sibirijo so se pod starim zanikernim režimom le malo brigali; bila je domovina političnih ruskih zločincev. Kapitala niso nalagali v zemljo in železnic niso gradili. Zaradi tega se ni porabilo skoro nič velikanskih zemeljskih zakladov najbogatejše zemlje na svetu. Zdaj v času potrebe, se je ruska javnost v velikem zaupanju obrnila na Sibirijo, dosedanjo deželo vzdihov in solza. V nekaj letih najbrže oživi vse kakor v Alaski in severnozapadni Canadi, katerima deželama je v marsičem podobna.

Najprej se bodo lotili premogovnih polja v Kusneku, ki so mnogo bogatejša kakor širom znana polja ob Dunaju v južni Rusiji. Ta pokrajina severozapadne Sibirije je tudi bogata magnetičnega železa. Dognali so že, da vsebuje ta zemlja najmanj 27 miljonov ton železne rude, ki daje 55 odstotkov čistega železa. Posebno dobre sklade premoga so našli pri Kemerovu in Kolčuginu; premog daje samo 3 do 5 odstotkov pepela. Premogorovi v Kusneku so zalagali vse plavže v Uralu; les pa je predrag, da bi ž njim kurili v tovarnah.

Asbest kopljejo v okraju Minsinska, grafit pa blizo Turugana.

Obrežje Tihega oceana ob izlivu reke Amur je znana domovina osurskega tigra. V nekaj letih bo pa nedvomno svetovna znana dežela rude. V tem delu Sibirije se nahajajo neizmerni zakladi premoga in železa; globoki zalivi in velike reke pa omogočajo lepa prevozna sredstva. Interesantno bo, kam se obrne tiger, ki bo pregnan iz te dežele.

Med tem ko so v Alaski že odkrili bogate zlate žile, so v Sibiriji zlati zakladi namenjeni šele izčrpanju po prihodnji generaciji.

Da se bodo sibirski rudniki mogli obratovati, je pa potrebno, da se zgrade železnice, katerih posebno manjka po teh pokrajinah. Ko bo dovolj železnic, postane Sibirija druga Amerika in še bogatejša.

VELIKOST LJUDI.

Angleški antropolog Thompson je preiskaval, kako se razlikujejo prebivalci zemlje po velikosti med seboj in je prišel pri tem do sledečih rezultatov: Človeštvo lahko delimo v tri vrste; v vrsto tistih, ki merijo več kakor 170 cm; — potem v vrsto, v kateri merijo 160 do 170 cm in slednjič so mali ljudje, ki imajo manj ko 160 cm. Veliki ljudje so Patagonci, Črnci v zahodni Afriki, Polinezijci, Indijanci, Skandinavci, Škoti in Angleži. — Med narode razmerno male postave spadajo Malajci, Laponci in Hotentotje. Tudi v Siciliji in Sardiniji je veliko manjših ljudi. Pravi pritlikavci prebivajo v notranji Afriki in na precej nedostopnih skupinah Onramanskih otokov. Dalje moramo med pritlikavce šteti tudi Aete v goratih pokrajinah otoka Luzona, ki merijo poprečno 140—145 cm. Podobno prebivalstvo imajo tudi drugi Filipinski otoki, kakor tudi Formoza, Borneo, Celebes in Java.

Nova avstrijska vlada.

Grof Clam Martinic je obesil svoje poizkuse za sestavo novega avstrijskega ministrstva na klin, ko je spoznal, da se zahteva od njega več, nego je mogoče. Clam Martinicovo ministrstvo je že davno viselo v zraku. Ko je bil po neskončnem obotavljanju sklican avstrijski državni zbor, je Clam Martinic že vložil svojo demisijo, ker ni mogel pripraviti strank do tega, kar je želel.

Njegovo prizadevanje pred sestankom parlamenta je bilo razumljivo. Kateri ministrski predsednik bi ne želel pokazati parlamentu, na katerega se lahko naslanja? Clam Martinic je tem bolj hrepenel po taki lepi sliki, ker bi bil rad svetu pokazal "složno Avstrijo."

Treba si je le domisliti, kakšen je bil avstrijski položaj in kako je zunanji svet moral soditi o njem. Od januarja 1914. ni imel avstrijski parlament nobene seje. Celo turška zbornica je med vojno nekolikokrat zasedala; o avstrijski ni bilo ne duha ne sluha.

Vojna se je pričela brez parlamenta. Vodila in širila se je brez parlamenta. Dolgovi so se delali, zakoni o rekrutiranju, o rabi domobranstva in črne vojske so se spreminjali — vse brez parlamenta.

Če je človek le kaj vedel o prejšnjih političnih bojih v Avstriji, si ni mogel misliti nič druzega, kakor da se avstrijska vlada ne upa sklicati parlamenta. A če se ga ne upa, morajo biti vzroki v notranjih razmerah.

Clam Martinic bi bil rad svetu pokazal, da se moti. Vsi narodi stoje za Avstrijo! vojna je vez med njimi trdila, da je ne more nobena sila več raztrgati; vse ljudstvo je združeno okrog svoje ljubljene dinastije, kateri je srčno vdana brez razlike jezika, vere in razreda . . . Kdor bi mogel postaviti pred svet parlament, ki bi demonstriral tako vlogo, bi izpulil sovražnikom Avstrije vsako nado, opirajočo se na notranjo slabost habsburške monarhije. In ubogi Clam Martinic se je smatral za dovolj močnega, da izvrši ta čudež.

Na kaj je mogel naslanjati to upanje?

Ej! Na otroške misli, na nepoznanje ljudske psihologije, na podcenjevanje narodov.

Več kakor tri leta je bila Avstrija brez parlamenta. Če ga po tako dolgi dobi skliče — po svojo prosti volji — ji mora biti vendar iz dna duše hvaležen za to! Od samega veselja, da je vendar enkrat sklican, bi moral z vsakim dejanjem pokazati, kako prepeva v duši cesarsko pesem.

Da je bilo v avstrijskem državnem zboru vedno tudi nekoliko nevkrotljivih elementov, je sicer resnično. Ali najhujših med njimi ni več v zbornici. Nekateri so v ječi, nekateri so morali pobegniti čez mejo, nekateri so naravno umrli, nekoliko jih je pa rabelj pokončal. To bi moralo služiti tudi drugim, ki so v svoji opoziciji morda preveč radikalni, biti za svarilo.

Tako je Clam Martinic poskušal svojo srečo pri strankah, nagovarjajoč jih na slogo in na opustitev vseh radikalnih zahtev. Bil je ves presenečen, ko ni mogel s svojimi ljubeznivimi besedami doseči niti toliko, kolikor je črnega za nohtom.

Če ne bi bil tak političen otrok, kakršen je, ne bi bil mogel biti niti trenotek presenečen. Tistega duševnega velikana ni na svetu, ki bi mogel v Avstriji ustvariti slogo. Pogledati na Avstrijo je prav tako kakor pogledati na kup rakov, ki lezejo narazen. Kateri bog naj spravi v soglasje nemškonacionalno zahtevo po popolni spojitvi z Nemčijo — s češko zahtevo po popolni češki neodvisnosti? Kako se more vjemati poštena centralizacija z zahtevo po samostojni poljski državi? Tisoč nasprotij, pa ne eno soglasje — iz tega ne more nobena umetnost napraviti slike sloge.

Ko je Clam Martinic spoznal, da se je zaletel v zagato, je hotel podati demisijo. Cesar je ni sprejel.

Velik hrup so delali zaradi Karlove inteligentnosti, ko je Franc Jožef umrl. Ali zdi se, da ne dosega njegova pamet niti navadne poprečne višave. Če bi bil razumen, bi bil sprejel Clam Martinicovo demisijo in ga ne bi bil silil v nemogoče.

Tako je moral Clam Martinic otvoriti parlament, ki je bil že prvi dan poln nepritajenih nasprotij. Cesar Karl je v svojem prestolnem govoru naglašal miroljubnost, ljubezen do vseh narodov, demokratične reforme; vse to ni potegnilo parlamentarnega voza niti za ped iz blata. Naenkrat je bila situacija v resnici še veliko hujša, nego se je bila kazala Clam Martinicu v njegovem strahu. Naenkrat so se celo Poljaki pokazali v opoziciji.

Clam Martinic je obupal in je vnovič podal demisijo. Cesar ga je pozval, naj sestavi nov kabinet. Brzojavi so nam naznanjali, da bodo v njegovi vladi zastopani vsi narodi — celo Jugoslovani.

Clam Martinic se je spravil na lov za poljskimi, češkimi, jugoslovanskimi ministri. To je bila vendar včasi taka lahka reč v Avstriji, kjer bi bil vsak tretji mož rad minister. Sedaj je bilo naenkrat ubogemu grofu popolnoma nemogoče sestaviti tako koalicijo. Niti nekoliko poljskih žlahčičev ni mogel pregovoriti, da bi bili postali ekselence!

Clam Martinic je moral torej še enkrat povedati, da ne gre več, in naposled je cesar sprejel njegovo dimisijo.

Sedaj je sestavljena nova vlada. Ministrski predsednik in obenem poljedelski minister je dr. von Seydler. Ostali člani kabineta so: Notranji minister grof von Toggenburg, učni minister dr. Krviklinski, justični minister dr. Schauer, finančni minister dr. von Wimmer, minister za javna dela von Hamann, domobranski minister Ozapp von Birkenstein, predsednik živilskega sveta Hoeffer.

Sama neznana imena! O notranjem ministru von Toggenburgu vemo, da je bil nekaj časa namestnik na Tirolskem, kjer je bil na glasu edino zaradi svoje nespretnosti. Vsi ostali gospodje so absolutno neznane veličine.

To je za Avstrijo slabo znamenje. V najkritičnejši dobi ne more dobiti ne enega izkušenega političarja, ne enega državnika z znanim imenom, ki bi s svojo osebnostjo označil smer nameravane politike! In v času, ko se dvor trudi, da bi zbral vse narode v najvišjo reprezentanco države, mora izza vseh napornih poizkusov sestaviti izključno nemško vlado. Edino ime Kwiklinskega doni poljsko; a ta gospod je najbrže kakšen ministerijalni uradnik, ki ga Poljaki prav gotovo ne priznavajo za svojega zastopnika.

Da pa ne bo nobenega dvoma, pripoveduje novi kabinet sam, da je to le ministrstvo zadrege. Ko se je nova vlada predstavila parlamentu, je gospod von Seydler izjavil, da je le provizorična, da bo nepristranska, in da se pozneje umakne definitivni vladi.

Bolj ubožne izjave pač ne bi bil mogel novi vladni šef podati. Da bo ministrstvo nepristransko, je fraza, ki se je v dunajskem državnem zboru tisočkrat ponovila in ki je vsled tega popolnoma brezpomembna. Veliko bolj važno bi bilo, če bi bil gospod von Seydler povedal, kaj da hoče, kaj da namerava. Vlada, če je kolikorkoli provizorična, mora vendar imeti nekakšen program. Po čem pa naj stranke sodijo, ali jo morejo podpirati ali ne? Kako naj bo mogoče parlamentarno delo, če ves državni zbor ne ve, kam ga misli vlada voditi in kakšna načela zastopa?

Obljuba nepristranosti je najneumnejša fraza, ki se more izreči na parlamentarni tribuni. Politika je boj. Vsa politika je utemeljena na strankarstvu, ne pa na nepristranosti. Človek ne more biti centralist in federalist obenem; germanizacija se ne more vjemati s svobodo narodov, konservativnost ne z napredkom, reforme ne s kapitalistično in agrarno reakcijo. Klavrna figura je ministrski predsednik, ki pravi strankam v parlamentu: "Jaz nimam proti nikomur nič," namesto da bi povedal jasno in določno: "To hočem, tega pa nočem."

Če je vlada provizorična in pripravlja pot drugi, definitivni vladi, mora vendar znati povedati, na kakšnih načelih pričakuje, da bo nova vlada sestavljena. Ali gospod Seydler niti tega ne ve. On hoče le biti nepristranski; to se pravi, vse stranke prosi, naj mu prizaneso, ker jih menda itak ne bo predolgo nadlegoval.

Po vsem tem se vidi, da je Avstrija globoko v blatu. Če je mislila, da jo potegne sklicanje parlamenta iz močvirja, se vidi sedaj, da jo je potlačilo le še bolj globoko.

Grehi habsburške monarhije se začenjajo maščevati nad njo. Tako dolgo je tepla vse svoje člane, da je odgnala vse od sebe. Tako dolgo jih je varala z obljubami in nikdar ne izpolnjenimi reformami, da jo smatrajo vsi le še za krivoprisežnico. In v tragični uri njene največje krize se ne iztegne ena roka, da bi jo rešila, a sto se jih izteguje, da jo pahnejo v brezdno.

Narodi niso na svetu zaradi držav, ampak države imajo služiti narodom. To resnico je Avstrija vedno prezirala. Narodi, katerih ona nikdar ni hotela poznati, nočejo sedaj poznati nje. Parlament, od katerega je pričakovala vstajenje, ji poje mrtvaško pesem.

VPRAŠANJE ŽIVIL V NEMČIJI.

Nemški diktator za živila von Batocki je pred kratkim izjavil v rajhstagu, da bo letošnji pridelek krompirja v nekaterih deželah zelo slab. Na drugi strani je državno nadzorstvo nad domačim pridelkom nepopolno. Letina v okupiranih deželah bo zanič, ker so polja do malega uničena. Rumunija je dala, kar je mogla (v resnici so ji vzeli, kar so mogli), toda veliko manj, kot je pričakovala Nemčija. V deželah nemš. zaveznikov je še slabše. Turski se že šest let mučijo za eksistenco in njihovi poljski pridelki ne zadostujejo niti za Turke same. Na Bolgarskem je ravno tako. Na Ogrskem ni bilo že tri leta dobre letine, in v Avstriji je še slabše.

"Morgen Post" v Berlinu javlja, da se bliža čas, ko bo zmanjkalo vsakega mesa. Badenski minister za notranje zadeve Bodmann je izjavil, da se izpremene nemesni dnevi v nemesne tedne, še preden pride jesen. Na Bavarskem je položaj tako slab, da bo morala vlada zapleniti ves krompir od hiše do hiše na kmetih.

V deželah ob Reni so meščani organizirali čete, ki imajo nalogo s pomočjo orožja pobrati živež na kmetih, kar ga dobe.

Sploh se po Nemčiji vedno bolj množi kradež hrane in sleparije z živežnimi izkaznicami.

Kmetje niso več varni svojega imetja. Vsak dan se zgodi, da izgine krava iz hleva ali žito iz kašče. Očitni ropi in krvavi spopadi zaradi hrane se tudi množe. Oblasti v Berlinu so pred kratkim odkrile tri skrite tiskarne, kjer so tiskali ponarejene krušne karte. Sodišče je obsodilo nekega reveža na tri mesece zapora s težkim delom, ker je ukradil 20,000 vladnih krušnih listkov. V Draždanih so prišli na sled velikim sleparijam s ponarejenimi izkaznicami in špekulacijam z moko.

Problem mesne hrane in maščobe je zdaj na tem, da je pošla vsa rezerva klavne živine in ostajajo le še krave, ki jih potrebujejo za mleko, biki in mrjasci za pleme n voli za delo na kmetih. Drugega izhoda zdaj ni, kakor da prenehajo z mesno hrano popolnoma.

Vpraša se pač, kako dolgo bo hotelo nemško ljudstvo samo še igrati vlogo potrpežljivih bačkov. —

Konjsko kopito.

Bliža se čas, ko bo odločeno o živilski predlogi, o kateri je zadnji teden glasovala kongresna zbornica. Zdaj jo ima še senat v razpravi, potem pride pred konferenco obeh zbornic.

Kakorkoli je temeljna osnova te predloge zdrava, ker daje edino možnost, da se prepreči oderuštvo in lakota, je vendar treba omeniti, da obsega tudi določbe, ki so vse prej kakor idealne. A te določbe so tako skrite, da se opazijo tem manj, ker odvračajo pozornost od njih predpisi, s katerimi hoče zakon zadeti špekulacijo in brezvestnost velekapitalizma.

Upozarjali smo že na poizkus suhih apostolov, da vrinejo v ta zakon popolno prohibicijo za vse Zedinjene države. Ali razun tega so v predlogi še nekatere točke, ki si jih mora delavstvo prav dobro ogledati, kajti če se ne prepreči njih definitivni sprejem, bodo pristranske oblasti te določbe zelo lahko porabile za poteptanje delavskih pravic.

Da govorimo naravnost: Dotične točke ugrožavajo pravico delavstva do štrajka.

Nahajajo se v četrtem odseku zakonskega načrta in pravijo:

Prepovedano je:

1. Omejevati prilike za transportacijo, produkcijo, dovažanje, nalaganje in razdeljevanje živeža, kuriva in produktov, ki so potrebni za njih produkcijo.

2. Omejevati oskrbovanje z živežem, krmo, kurivom in produkti, ki so potrebni za njih produkcijo.

3. Omejevati razdeljevanje živil, krme, kuriva in produktov, ki so potrebni za njih produkcijo.

4. Omejevati produkcijo ali izdelovanje živil, krme, kuriva in produktov, ki so potrebni za njih produkcijo.

5. Povišanje cen živil, krme, kuriva in produktov, ki so potrebni za njih produkcijo.

6. Določiti izredne cene za živila, krmo, kurivo in produkte, ki so potrebni za njih produkcijo.

7. Prepovedano je podirati in navajati na dejanja, ki so prepovedana v gorinjih šestih paragrafih.

Marskimou se zde te določbe na prvi pogled nedolžne. Toda če jih pogledamo le malo natančneje, spoznamo, da se lahko izvrstno porabijo proti delavstvu.

Železničarji pridejo v položaj, da ne morejo braniti svoje pravice drugače kakor s stavko. Toda železnice prevažajo premog, žito, krompir itd. Stavka omenjuje priliko za transport; taka stavka je torej prepovedana!

Trgovski klerki ne morejo izhajati s plačo. Zahtevajo povišanje. Ne dobe ga. Kaj jim ostane? Stavka.

Toda njihova stavka omejuje razdeljevanje živil ali kuriva. Prepovedana je!

Rudniški baroni porušijo pogodbo z delavci. Tožiti jih zaradi tega ni mogoče. A če bi se vložila tožba, bi lahko tekla do sodnega dne. Edino s stavko je mogoče spraviti magnate k pameti.

Ali stavka omejuje produkcijo premoga. Po §4. je prepovedana!

Tako je prepovedana vsaka agitacija za stavko. In kdor se pregreši, mu žuga zapor.

Če bi te odredbe obveljale, bi ustvarile naravnost neznosnen položaj in v mnogih podjetjih bi izročile delavstvo na milost in nemilost brezdušnim izkoriščevalcem.

Lahko bi se mislilo, da ni kongres nameraval s takimi predpisi zadeti delavstva, Včasi se res kakšen zakon proti volji zakonodajcev lahko izrabi zoper tiste, zoper katere ni bil namenjen. Toda v slučaju, o katerem govorimo, se ne more misliti na pomoto. Četudi morda začetkoma ni bil namen, da bi se zadele stavke — kar je pa zelo dvomljivo — je vendar večina kongresa tudi po spoznanju nevarnosti odklonila varstvo delavskih pravic.

Kongresnik Keating, ki je opazil, kaj se skriva v teh določbah, je podal predlog, ki pravi: "Četrti odsek se ne sme razlagati na ta način, da bi bila s tem preklicana pravica delavcev do štrajka."

Toda večina je zavrgla ta predlog. Kdor bo hotel omejevati štrajkarsko pravico, se bo torej lahko skliceval na kongresovo glasovanje.

Omeni smo že, da zakon še ni sprejet. Senat ga dovršuje, potem pa mora priti še pred konferenco. Tam je še mogoče, da se izločijo te določbe.

Toda upanje je majhno, če ne dvigne delavstvo svojega glasu. Sedaj skoraj ni drugega sredstva, kakor da pritsnejo delavci kot volilci na svoje kongresnike.

To se ne more zgoditi iz Chicage, kakor mislijo nekateri. Vsak kongresnik zastopa svoj okraj in le volilci iz njegovega okraja morejo vplivati nanj.

Obžalujemo, da se ni stranka takoj od začetka energično lotila takega praktičnega dela, s katerim bi se lahko veliko doseglo za varstvo delavskih pravic in interesov. Mi smo večkrat naglašali, da leži na tem polju glavna naloga socialistične stranke v sedanjem času. Kar se more doseči, je vedno važnejše od onega, kar se ne more doseči. In če se ne more vojne preprečiti, se vendar lahko prepreči naval vseh bremen na delavske rame.

Temu praktičnemu delu se resnično posvečuje premalo pažnje. Prepušča se unijam, ki se pa večinoma ne brigajo za to.

Naša kritika ni hudobna. Njen edini namen je pospešitev dela na tistem polju, kjer je najbolj potrebno in kjer je tudi največ možnosti, da se doseže uspeh.

Pravica štrajka je tako važna, da je pač vredno za njeno varstvo napeti moči. Ker je pa čas kratek, se je treba poslužiti tistih sredstev, s katerimi se more še kaj opraviti. To je pritisk na kongresnike in senatorje.

Pisma v ta namen ne zahtevajo nobene velike učenosti. Naše organizacije se pa za to lahko obrnejo do okrajnih ali državnih tajnikov, ki morda sami še niso mislili na to, ker se tudi od njih ne more zahtevati, da mislijo na vse; a če jih članstvo upozori, bodo gotovo radi izpolnili pravično željo in pomagali, da dobe gospodje ljudski zastopniki pošten migljaj.

S tem se seveda ne morejo popraviti velike napake, ki so jih lani storili delavci, ko so glasovali za kapitalistične kandidate, namesto za svoje. Ali sedaj je treba skušati, da se reši, kar se še more rešiti.

KAZNJENCI ZA ZDRAVNIŠKE EKSPERIMENTE.

Nedavno je imel v mestu Bathu na Angleškem zdravnik dr. King čudno predavanje. Kakor znano poizkušajo raziskovalci-zdravniki na različnih živalih, posebno na kuncih, različne svoje iznajdbe. Vbrizgavajo jim razne strupe in bacile ter opazujejo, kako vse to deluje na živali. Po teh opazovanjih si sestavijo nova pravila in nova zdravila za zdravljenje ljudi. Doktorju Kingu pa so se zasmilile uboge nedolžne živalice ter je predlagal sledeče: Namesto, da bi na smrt obsojene zločince resnično kar hitro usmrtili, naj jih porabijo zdravniki namesto poizkusnih živalic! Pijejo naj mleko jetičnih krav, da bodo zdravniki študirali, koliko škoduje to zdravemu človeškemu telesu. Vbrizgavajo naj jim različne bakterije. Skratka zločinci naj bodo odslej "poizkusne živali." Pokorili se bodo na ta način, da rešijo za eno življenje, ki so ga uničili, sto drugih. Mogoče je, da ostanejo živi potem naj bodo svobodni; ako umrjejo pa so se izpokorili in se žrtvovali za človeštvo. Poslušalci so baje ta "človekoljubni" predlog sprejeli z velikim navdušenjem.

Kingova "ideja" ni baš nova, Toda stara ali nova, na čast ni tistemu, ki jo zagovarja. Pa tudi znamenom, ki ga misli King z njo doseči, ni veliko vredna. Med človekom in živalmi je vendar nekoliko razlik. Kunec ali morski prašiček nima pojma, kaj se z njim godi če se mu vbrizavajo kulture bacilov. Človek bo pa to vedel. Razni bacili bodo naj vplivali tuti nematerijelni elementi, strah ali up, in sicer ne na vse enako. Raziskovalec pa vendar ne bo mogel konstatirati, kdaj je nanj vplivala sugestija, kdaj pa bacili.

Da je predlog sam na sebi nečloveški, o tem ni treba govoriti. Napredna kultura pa ne zahteva, da se porabi človek za take eksperimente, temveč da se odpravi smrtna kazen.

VELIKA PROHIBICIJA.

Odkar je Amerika vstopila v vojno, je zrastlo tukajšnjih prohibicionistom upanje tako, kakor še nikoli ne. Tako mogočno jim je zrastlo, da so se ga sami ustrašili. Nič manj ne mislijo, kakor popolnoma posušit Zedinjene drž. od Atlantika do Pacifika; in ko se jim je zdelo, da je ta cilj dosežen, so se ga zbali.

Prohibicionistična propaganda v Zedinjenih državah je zelo mogočna. Nobenih volitev ni, ne lokalnih, ne državnih, ne nacionalnih, da se ne bi vodila suha agitacija v največjem slogu. Prohibicionisti imajo veliko propagandistično literaturo. Ogromen je njih vpliv v takozvanih ljudskih gledališčih, kjer se kažejo premične slike.

Toda za prohibicijo ne stoji nobena stranka. Demokrat, republikanec ali pa socialist je za svojo osebo lahko nasprotnik ali pristaš prohibicije; noben program ga ne veže, da bi jo moral priznavati.

Kako, da je vendar mogoča taka ogromna agitacija, ki zahteva pač tudi ogromna finančna sredstva?

Deloma se stvar pač lahko razlaga z idealizmom. Bilo bi popolnoma krivično, če bi kdo trdil, da ni med prohibicionisti ljudi, ki so prepričani, da se po njihovi teoriji ljudstvo res lahko reši more alkoholizma. Da taki ljudje tudi prispevajo za stvar in podpirajo propagando s svojimi doneski, je gotovo. Ali to ne bi nikakor moglo zadostovati za velikanske potrebe, ki so spojene s tako agitacijo. Brošure, ogromni plakati, letaki v velikanskih nakladah, govorniška potovanja, za katera so pogostoma najeti najdražji govorniki, vse to velja mnogo, prav mnogo denarja. Če se vzame še v poštev, da ima prohibicija pri vsakem zakonodajnem zboru svojo lobby, tedaj je gotovo razumljivo, da zahteva tako delo ogromne svote.

Tedaj je pa tudi razumljivo, da mora priti velik del sredstev iz virov, ki so interesirani na prohibiciji, in sicer iz bolj stvarnih nagibov, kakor je idealizem. To se pravi: Tudi prohibicionistično propagando podpirajo kapitalisti in gotovi kapitalistični krogi.

Seveda ne delajo tega pivovarnarji in veležganjarji. Ali poleg njih so v deželi tudi še drugi kapitalisti, ki pričakujejo od prohibicije profite, kakor se boje prvi, da bodo imeli izgubo od nje.

Iz tega je razvidno, da se vprašanje vrednosti prohibicije ne more rešiti enostavno s stališča kapitalističnih interesov. Če vprašam, na kateri strani stoje kapitalisti, jih najdem na obeh. In še tam se dele v različne skupine. Pivovarnarji in vinorejci večinoma nič ne ugovarjajo, če se prepove žganje. Če bodo ljudje pili manj whiske, si mislijo, da bodo pili več piva in vina.

To je treba uvaževati, ker se prohibicionistični agitatorji delavstvu zelo radi približujejo s frazo, da je njihova propaganda protikapitalistična. Kakor je videti, je to neresnično; njihova agitacija nasprotuje eni, pa odpira drugo kapitalistično skupino. Kdor preiskuje razmere sedanje družbe količkaj pod površino, spozna lahko, da je z mnogimi rečmi tako.

Moč suhe propagande se je doslej pokazala v mnogih posameznih državah. Toda njen cilj je bil od vsega začetka odstranitev alkohola iz vseh Zedinjenih držav. Zato so se vodili že tudi boji v kongresu, ali doslej niso mogli prohibicionisti doseči svojega namena. Ko je posegla vojna tudi v Ameriko, se jim je zazdelo, da je prišel njih čas.

Res so prinesle vojne razmere marsikaj s seboj, kar jim je bilo ugodno. Po tej deželi se sliši zlasti zadnji čas pogostoma trditev, da je vojna prisilila razne evropske države, da so vpeljale prohibicijo; baje so spoznale, da je bil alkohol največji sovražnik uspešnega vojskovanja.

Te povesti so neresnične. Podobne so istoriji tistega dečka, ki je videl psa velikega kakor vol, potem kakor tele, pa kakor medved, kakor volk — a nazadnje je bil pred začaranim mostom vendar le čisto navadno kuže.

Pripuščamo, da je tudi drugo mnenje mogoče. Nekateri trdijo, da ugasi voda žejo prav tako, oziroma še bolje, kakor pivo. Drugi nas uče, da spravi mleko enako nalogo, pa da je pri tem veliko bolj hranilno od piva.

Kar se tiče vode, je pred vsem treba jemati v poštev, da je "voda" zelo splošen izraz. Voda je kemični H 2 O. Toda ta nataněna formula se dobi le v destilirani vodi. Kaj je v tekočini poleg vodika in kislika, je pa drugo vprašanje, in pogostoma je v enem litru vode več strupa, kakor v celem soderku piva. Če pa že ni strup, je pa lahka nesnaga. In tudi če je voda čista, ve vsakdo, da je razlika med ono iz gorskega studenca, ali pa iz reke, tekoče skozi sto mest.

Ne glede na to je pa žeja in nje ugašenje zelo individualna stvar. So ljudje, ki si jo utolažijo s kozarcem vina; drugi bodo tembolj žejni, čim več ga popijo. Tudi mleko nekaterim ljudem nikakor ne služi za žejo; ta ali oni ga sploh ne more piti hladnega, s toplim si pa še manj ugasi žejo.

Gotovo so sadni soki, limonade itd. izvrstna nadomestila za opojne pijače. Individualne izjeme so tudi tukaj. Kakor ne morejo nekateri ljudje jesti rib, drugi ne špinače, tretji ne melon, tako ne morejo nekateri piti limonade. Brez obzira na to je pa za večino delavcev presitno, da bi si ob dela pripravljali limonado.

Ali če se na vse to ne bi oznali, bi morali vzeti en zelo močan fakt v poštev: Navado. Če tudi ni v čaši pive za delavca nič resnične dobrote; mu vendar koristi s sugestijo. Vzemite mu to čašo pive, ki jo vsled navade smatra za potrebno, pa ste mu vzeli nekaj, kar bo tako težko pogrešal, da bo to vplivalo tudi na njegovo delo. Kdor je vajen kaditi, pa pride v položaj, kjer nima svoje cigare ali pipe, ve, da ga to lahko napravi ves dan nesrečnega in da je vsaj za polovico manj sposoben za delo.

Če se torej pravi, da se angleškemu delavcu ne sme vzeti njegova čaša pive brez slabih posledic, je to zelo razumljivo.

Toda čudno! Angleškemu delavcu ne, ameriškemu pa da?

Ječmen, ki je potreben za izdelavanje piva, dobiva Anglija zdaj večinoma iz Amerike. A kako bo to? Zedinjene države bodo Angliji dajale ječmen, da napravi iz njega pivo za svoje prebivalstvo; Zedinjene države pa ne bodo dale ječmena, da se izdela in njega pivo za — domače ljudstvo!

To bi bila pač tako nelogična logika, da je nobena teorija ne more opravičiti.

Pa pozabimo na Anglijo. Zagovorniki absolutne suše so našli argument, s katerim mislijo, da lahko pobijejo vsako opozicijo. Celo sila patriotičen se zdi ta argument.

Zedinjene države potrebuje — pravijo — vsa živila sedaj za hrano; poraba žita in drugih hranilnih snovi za pijače bi znižala množino naših živil in lahko povzročila pomanjkanje.

Kaj nam kaže statistika?

Ameriške pivovarne so lani porabile 52,400,000 bušljev ječmena, 15,700.000 bušljev rži in 2,350.000 bušljev riža. To je skupaj 70,500,000 bušljev.

Ta množina se pa ne sme računati kot popolnoma porabljena za pijačo. Pri fabrikaciji piva nastanejo odpadki; petintrideset procentov vsega porabljenega žita se vrne v poljedelstvo, kjer služi za pičo živini. V pivo bi se po tem izpremenilo le 48,000.000 bušljev. Tudi to je še nekoliko previsoko vzeto, ker nestanejo še drugi odpadki, ki se tudi porabijo, in sicer za gnojila. Toda naj bo 48 miljonov. Ameriška žetev znaša 4,759,000.000 bušljev; vpričo tega je 48 miljonov bušljev množina, ki ne more priti resno v poštev, kajti za veliko več se letina lahko izpremeni vsled ugodnega ali neugodnega vremena in drugih vplivov. Povrh tega se mora pa vzeti še v poštev, da ima pivo vendar nekoliko hranilne vrednosti, in če jo ljudstvo izgubi, bi se morala nadomestiti na drug način.

Že to dokazuje, da argumenti prohibicije ne drže. Ali če se priporoča posušitev zaradi ljudskih interesov, je treba pogledati, kako bi tak ukrep z druge strani vplival na interese delavskega prebivalstva. Tisti dan, ko bi bila uveljavljena splošna prohibicija, bi se ustavilo vsako izdelovanje opojnih pijač. Pri fabrikaciji žganje računajo, da je zaposlenih 150.000 oseb, v pivovarništvu pa en miljon. K temu bi bilo treba prišteti še one, ki izdelujejo vino, nadalje pa vse tiste, ki so zaposleni pri prodaji, s postrežbo itd. Če se računa, da doseže z njimi število prizadetih ljudi dva miljona, ni to nikakor pretirano.

Ali morejo prohibicionisti odgovoriti, kaj bo z njimi?

Ne morejo.

Dva miljona ljudi vrči v brezposelnost se pa gotovo ne pravi delati v interesu ljudstva; toliko dobrote ne more prohibicija na noben način prinesti na drugi strani, kolikor bi napravila škode na tej strani.

Vsa korist, ki si jo obetajo prohibicionisti, je namreč zelo problematična. Pokazali smo to že večkrat na podlagi uradnih statičnih podatkov. Nov dokaz za to imamo prav sedaj.

Splošno je znano, da se je prohibicija lani po Zedinjenih državah zelo razširila. Cela vrsta držav se je popolnoma posušila, v nekaterih so posamezni okraji postali "dry".

Po navadnem računu se je moralo torej konsum alkoholnih pijač zelo znatno znižati.

Uradna poročila nam kažejo — ravno nasprotno.

Po vladni cenitvi za računsko leto, ki se konča s 30. junijem, znaša davčni dohodek za whiskey 178 miljonov dolarjev. To je najvišja svota, ki se je s tem davkom doslej sploh kdaj dosegla. Obdačenih je 154 miljonov te pijače. To je za 11 miljonov galonov več kakor leta 1913, ko je bil z žganjem dosežen rekord.

Več prohibicije in — več prodanega, torej tudi popitega žganja!

Kdo more vpričo tega še trditi, da prepreči prohibicija pijančevanje? Dejstva kažejo, da ga pospešuje.

Ta rezultat pa nikakor ni čuden. Z zakonom se ne ubije želja po pijači. Po starem, vedno veljavnem pravilu, da diši prepovedan sad, pijejo ljudje tem rajši, čim bolj se jim to prepoveduje. A če je lože priti do žganja, kakor do piva in vina, posežejo po žganju tudi taki, ki bi sicer rajši pili vino ali pivo.

Tudi izgovor, da bi nacionalna prohibicija vse to popravila, ne velja. Pravijo, da se sedaj lahko vtihotapijo alkoholne pijače, iz ene države v drugo; če bi bila prohibicija po vseh Zedinjenih državah, ne bi bilo to mogoče.

Na tihotapstvo čez državne meje se pazi, pa se vendar vrši. Tako se bo vršilo čez nacionalne meje. Zedinjene države so na zemlji, ne pa na kakšnem tujem planetu.

Razuntega se pa ne sme pozabiti, da se ne producira alkohol le iz žita in krompirja, ampak da je skoraj ni organične reči, iz katere se ne bi mogel dobiti alkohol in da dandanes ni težko priti do takega znanja. Opojne pijače se lahko izdelujejo na toliko različnih načinov, da ne more nobena prohibicija tega preprečiti. Doseže pa lahko to, da se bodo ljudje veliko bolj nevarno strupili, kakor s pivom.

Da bi bilo take eksperimente delati baš v času vojne, pa ne more priporočati nihče, kdor noče skakati v temo.

Evropske države so pač vpeljale različne reforme glede na produkcijo in prodajo pijač. Toda kdor pravi, da je bodisi Anglija in Francija, ali pa Nemčija in Avstrija danes suha, govori neresnico. Niti to ni res, da je alkohol popolnoma izobčen iz armad.

Da je v vojskah porcija pijače za vojake odmerjena, je gotova reč. Ali to je že stara reč. Iz mnogih poročil pa spoznavamo, da se včasi napravijo izjeme; v francoski armadi so n. pr. dobili vojaki ob gotovih prilikah izjemoma po cel liter vina.

Sklicevati se v tem na zdravniške sodbe je zelo težko. Kakor v mnogih drugih rečeh, se tudi tukaj mnenja zdravnikov razhajajo. Edini so pač — izjemoma morda nekoliko pravih pijancev — vsi v tem, da je alkohol strup. Toda glede na to, kdaj učinkuje ta strup dejansko kakor strup, se zelo ločijo. Velik del, če ne večina pripušča, da so majhne kvantitete alkohola v gotovih slučajih telesu lahko koristne. Saj so preiskave dognale, da vsebuje človeško telo nekoliko alkohola, tudi če ga človek nikdar ne zavžije v obliki pijače. Dognano je pa tudi, da so nekatere osebe alkoholno intolerantne, to se pravi, da ne preneso niti najmanjše množine alkohola brez škode.

Večje množine so na vsak našin vsakemu živemu bitju škodljive, tudi če se ne opazijo slabi učinki takoj. Strup deluje polagoma, ali konstantno, in prejalislej pridejo škodljivi rezultati.

Vse to bi moralo povzročiti, da bi se pri vzgoji in pouku morala alkoholizmu posvetiti mnogo večja pažnja, nego doslej. Seveda je propaganda tudi med odraslimi ne le dobra, ampak naravnost potrebna.

Toda poleg vsega tega se ne more trditi, da so evropske države postale prohibicionistične. Prav pred kratkim je še neki član angleške vlade zatrdil, da se produkcija pive ne more onfejiti nad neko gotovo mejo, češ da mora angleški delavec na vsak način imeti na dan svojo čašo pive, katere je vajen in da brez nje delavci zlasti v nekaterih poklicih ne bi mogli opravljati svojega težkega dela.

LONDONOV GOVOR.

V debati o živilski predlogi je govoril v kongresu tudi socialistični poslanec sodrug Meyer London, ki je posvetil na vse živilsko vprašanje zažarečo baklju in pri tem vzel tudi kapitalistični sistem sam kritično pod drobnogled. Njegov govor se je v samem jedru razlikoval od govorov njegovih meščanskih tovarišev, ki nikdar ne vidijo v sistemu tičočih vzrokov gorja in so vselej čudno presenečeni, kadar stoji že zlo z vsemi svojimi grožnjami pred njimi.

Sodrug London je seveda glasoval za zakon, ker ni bilo boljšega in ker v sedanjem položaju kongres sploh ne more storiti veliko drugega, nego je v zakonu. Kapitalističnega sistema ne bo ta kongres odpravil. Ali Meyer London mu je razkril, da je rešitev le v tem radikalnem preobratu.

V svojem govoru je dejal:

Treba je bilo vojne, lakote in kuge, da je prišla demokratom in republikancem v kongresu zdrava človeška pamet v glave, da vidijo stvar tako, kakor so jo videli socialisti, proučevalci socialnih problemov, že v naprej. Sejali smo veter in zdaj žanjemo. Dovolili smo, da se je individualnost razvijala do blaznosti. Dopustili smo, da se je živež izvišal v taki meri, da ga prodajajo ceneje v evropskih deželah, ki so prizadete od vojne, kakor so v Zedinjenih državah. To so dokazali že govorniki pred menoj s statističnimi izkazi.

Vlade vojskujoče se Evrope so se naučile potlačiti osebno lakomnost tako daleč, kolikor so jim dopustile razmere, kar se tiče industrij, ki imajo opraviti z živili.

Medtem ko nismo še dobesedno resnično v vojni, trpimo od učinkov vojne vsled neurejenega izvoza, umetnih cen, špekulantov, nakopičevanja živil, izkoriščanja delavcev in oplenjevanja konzumentov po organiziranih kapitalistih.

Meseca decembra sem predložil zakonsko predlogo, ki je hotela, da se imenuje zvezna živilska komisija, ki naj izdela zakone, da bo lahko vlada Zedinjenih držav upravnavala prevažanje, ohranitev, razdeljevanje in prihajanje živeža na trg. Opozoril sem kongres na predlogo. Jeffersonovi demokratje so ji nasprotovali, ker so videli v njej nevarnost socializma. Staroustavneži so ji nasprotovali, ker so videli v njej zadružno delo ljudskih poslancev na polju, kjer so nemoteno vladali privatni interesi. Neki član te zbornice je to povedal takole: "Vemo, da je treba rešiti vprašanje in nihče ni zanj priporočal takega zdravila, kakor London, in vendar se nihče ne strinja z njim!" Danes vidimo predsednika Zedinjenih držav, vidimo republikance in demokrate, ki zahtevajo, da sprejmemo predlogo za nadzorovanje živil.

V individualistični formi človeške družbe je življenje človeka vedno ugroženo. Delavcu grozi brezposelnost, starost in visoke cene. Malega trgovca ugrožava konkurenca brezsrčnega močnega tekmovalca. Vse male zaloge v trgovinskem svetu so ugrožene od velikih korporacij.

Malo imam upanja, da bo predloga dosti pomagala. Podpiral jo bom, ker želim, da je nekdo odgovoren. Ob času, ko bo predloga sprejeta, bo letina prodana. Sedaj že obstoje kupne pogodbe za vsak bušelj žita in ves pridelek, ki ga farmarji pridelajo v deželi. Vrednost v predlogi je ta, da nalaga nekomu odgovornost.

Naj ljudstvo izve, da je narodna vlada sprejela odgovornost. Po tem imam še malo upanja, da nauče stvari, ki so jih vsilile v vaše možgane vojne potrebe ljudstvo po vsem svetu, da jih izkoristi v mirnem času.

Kapitalističen sistem dovoljuje, da kontrolira le peščica ljudi vse narodno bogastvo. Mi tratimo moči, ker dovolimo, da odraste na miljone ljudi kot analfabeti. Na hudoben način tratimo moči, ker dopuščamo, da trpe industrijalni delavci vsled brezposelnosti in bolezni.

Če bi delavstvo prevdarilo Meyer Londonove besede in iz njih izvajalo zaključke, bi moral bodoči kongres imeti socialistično večino in vsaj za bodočnost bi bilo delavstvo bolj varno.

OSTANKI BARBARIZMA.

Nobeno fantastično zasukovanje resnice ni tako smešno, kot pretirano spoštovanje in slavospevi minulih in sedanjih družabnih uredb. Le redki so kulturni zgodovinarji, ki so nepristransko raziskovali prirodne vplive na razvitek človeške civilizacije.

Kulturnim fantastom zmanjkuje besedi, kadar opisujejo veličastno pot človeštva iz staročloveškega barbarstva preko srednjeveške zastarelosti, do sadov novodobne kulture. Za nami sta suženstvo in tlačanstvo, okrutni ustanovi plemenskega boja, za nami krvavi teološki prepir, ugasnile so žive balje, Neronove in papeške.

Če je spoštovanje življenja in človeške osebnosti znak kulture, se po pravici lahko vprašamo: Ali ne kaže novodobne civilizacije veliki krvavi madež? Ali ni naša človečanska doba v najbližji sorodščini z vojnimi strahotami prvotnih bojev? Tolstoj je enkrat plastično označil prekleto zvezo rafinirane moderne tehnike s sirovo brutalnostjo prvotnih časov, ki je vpregla najpopolnejša sredstva za vojno ubojstvo: primerjal je brzojavnim drogovom, na katerih teče žica skozi mrtvaške glave.

In dalje: Ali ne dela naša justica svoje pravice še zmerom s sekiro v roki, pod vešali. Ali naj justico smatramo za pravično mater, ako gladen človek ukrade hlebec kruha, pa ga za več let pošljejo za omrežje, če že ne na vislice? Prekanjeni lopovi, ki ukradejo ljudstvo za miljone in miljarde, so pa v očeh naše justice stebri človeške družbe. Ali ni naše pravosodje že zmerom krvavo maščevanje?

Ampak človeške žrtve, ki jih grabi vojna in ki jih terja krvava justica, niso najšteviljenje in tudi najhujše niso. Krvoločnejši vampir, ki pije človeško kri, nenasitni moloh, ki požira zdravo življenje, lakotnejši in strahovitejši od staroveškega suženjstva in srednjeveške verske blaznosti, je razredni gospodarski red, kapitalizem. Njegova zgodovina — brezobzirno pustošenje ljudske sile, frivolno igranje s človeškim življenjem. Kakor so si egipčanski faraoni na okostjih svojih sužnjev zgradili spomenike svoje blazne prešernosti, prav tako si novodobni mamonizem postavlja svoj prestol iz mrtvih proletarskih trupel. Delavnico preobrača v bojišče, ki ga dan za dnevom gnoji delavska kri in kjer se dan za dnevom odigravajo tragedije med življenjem in smrtjo. Samo v Združenih državah zahteva malik kapitalizma vsako leto do 600.000 žrtev, ki padejo na industrijalnem polju: za čast in slavo boga profita.

V Nemčiji nam statistika od l. 1885 dalje zaznamuje dva miljona industrijalnih umorov. Vojna blaznost vsega sveta ni dosegla zadnje stoletje tega števila.

Umrljivost delavskih razredov ogromno prekaša umrljivost ostalih slojev človeške družbe. V premnogih industrijskih panogah dosežejo delavci vsled pregnanega dela in vsled nezadostne hrane komaj trideset let poprečne starosti. Betlehemski detomor, ki uničuje v vsaki državi leto za letom na stotisoče živih bitij, je le strašna posledica bede in siromaštva, na katero so obsojeni starši v sedanjem gospodarskem redu.

Strahotno pustošenje ljudskega zdravja in življenja, visoke nepregledne grmade človeških žrtev označujejo kapitalizem in njegov državni šana potrata življenja, tako je njegovo bivstvo. in pravni red. Nezaslišana potrata dela in nezasli-

Bobneča reklama in slavospevi kapitalizmu so umeten morfij za delavski razred, ker se moderna kultura še ni povspela do nepristranosti in pravičnosti s človeškim življenjem. Vsa današnja družabna politika je brezprimere humbug, Resnična ljudska politika mora povzdigniti varstvo človeškega življenja ne le moralno, temveč za gospodarsko načelo in potrebo. Dokler pa ni premagan kapitalistični sistem, je resnična ljudska politika nemogoča.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908. Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 713 West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrich, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavriš, box 8, Yukon, Pa.
2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
Ivan Grančner, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
Stefan Zabric, Conemaugh, Pa.
Ivan Suhadolnik, Box 253, South Fork, Pa.
Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovlja: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošilja z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

OKNO V SPALNICI.

Še danes je precej razširjeno mnenje, da je spanje pri odprtem oknu škodljivo. Nočni zrak je strup, pravijo in pripovedujejo, kako se je nekoč neki mož zbudil popolnoma slep, ker mu je udaril nočni zrak v oči, in o neki ženi, ki se je zjutraj zadusila, ker ji je otekel vrat; tretji je zopet v noči oglušil in celo enega so našli popolnoma trdega v postelji. Sploh se pripoveduje o tem toliko groznih pripovedk, da jih v našem času še nihče doživel ni.

Seveda, ko bi se pričelo v sredi zimskega časa spati v sobi z odprtimi okni, bi se pač človek zbudil z lahko prehlajenim vratom ali prehlajenimi očmi, in ljubi sosedje, ki tako radi narede iz mušice slona, bi rekli: "Veseli bodite, da niste popolnoma oslepeli". Tako pride dobra stvar na slabo glas in človek se je boji.

Kdor se ne boji malega truda, bo stvar natančno preiskal in prišel do zaključka, da je spanje pri odprtem oknu ne le koristno, ampak celo potrebno.

Zdravstvena veda je to že davno priznala o tem spričujejo zavodi za zdravljenje bolnih in slabotnih na plučih. V teh zavodih se okna nikdar ne zapirajo, bodisi zunaj dež, sneg, nevihta ali toča; mrzlo ali vroče. Zdravniki so prepričani, da je najboljše zdravilo za bolna pluča svež zrak. Porabljeni zrak je strup za človeško zdravje in dihanje pokvarjenega zraka povzroča bolnikom večje težave.

Vstopimo v sobo, kjer so spale štiri osebe pri zaprtem oknu. Porabljen zasmradeni zrak nas prisili, obrniti taki sobi hrbet, da se nadihamo zunaj zopet s celimi pluči svežega zraka.

Kaj je vzrok, da se je zrak tako pokvaril? Vsakdo pač ve, da zato, ker se ni prenovil vso noč. In zakaj se tudi ponoči ne zrači soba? Le iz praznovarskega straha pred neko negotovostjo, ki visi nad nami.

Cela vrsta je ljudi, ki so prevideli, da je svež zrak potreben, zato tudi podnevi zračijo svoja stanovanja, a ponoči se le še boje ostrejšega zraka, zato zvečer skrbno zapirajo okna. To je, kakor smo že povedali, popolnoma napačno. Sveži zrak je potrebno dovajati tudi ponoči med spanjem. Bolj potreben je zrak kakor jed in pijača. Brez jedi in pijače lahko prestanemo nekaj dni, brez zraka niti ne malo minut. Kisik v zraku nam daje moč; da živimo. Čisti kisik bi preostro vplival, zato je zmešan z dušikom, in sicer tako, da je v 100 delih zraka 20 delov kisika in 80 delov dušika; tako razredčen kisik vdihava človek. Kisik ima v človeškem telesu zelo važno nalogo, da čisti kri. Kri, ki vodi prebavljeno hrano po človeškem telesu in redi telo ,vodi s seboj tudi porabljene snovi izčisti kisik. To se dogaja podobno, kakor pri gorenju v peči ter tvori pri tem ogljikovo kislino. To je strupen plin, ki ga izdihava človek. Ako je človek na prostem, se ogljikova kislina razprši v vse vetrove in služi rastlinam v hrano. V zaprtem prostoru pa se zbira vedno več ogljikove kisline, medtem ko ljudje, ki dihajo v sobi, porabljajo kisik. Oboje bi lahko postalo nevarno človeškemu zdravju, ako bi skozi špranje oken, vrat in zidu ne prihajal nov zrak v sobo. To naravno prepihavanje zadostuje ravno za življenje, a ne za zdravje in tudi nikakor ne zabranjuje, da je v zraku vedno manj kisika, a vedno več ogljikove kisline. Tudi izhlapevanje človeškega telesa pokvari zrak, ravnotako goreče svetilke, prah in drugo. In to pokvarjeno zmes vdihava človek 7 ali 8 ur ponoči. Ni čuda, da ga spanec ne okrepča, ampak človek vstane zbit in truden, z motno glavo in je sposoben za delo šele, ko ga je okrepčal svež zrak.

Odpirajte torej okna! Ne zabijajte jih v zimskem času! Začnite z odpiranjem oken ponoči v toplem letnem času; saj ni treba takoj prvi dan odpreti celega okna, zadostuje le četrtina. Tudi ne sme stati postelja na prepihu. Škoduje pa prav nič, če prepihlja sapica ponoči na posteljo, črez obraz spečega. Kdor je pa posebno boječ, naj odpre okno v sosedni sobi in pusti odprta vrata, samo da pride svež zrak v sobo. Počasi se privajajte na spanje pri odprtem oknu in kmalu boste občutili, kako dobrodeljno vpliva na telo tak spanec. Posebno pri slabotnih otrocih je to naravnost potrebno. Ne poslušajte zastarelih svetov starih tet, ampak odpirajte okna na stežaj, najprvo zgoraj, potem spodaj in nazadnje celo okno. Sveži, okrepljeni boste zapustili zjutraj svoje ležišče in z novo prenovljenimi močmi pričeli vsakdanje delo.

K zgodovini parfuma.

Dolgo časa se je zdelo elegantno, če se je posluževala dama vedno enakega parfuma. V starejših francoskih romanih igra parfum veliko ulogo. Ljubimci so poznali parfum svoje izvoljenke, po parfumu, ki so ga prinesli možje na svojih oblekah domov, so spoznale njihove žene svoje tekmovalce. Kakor pa je v vseh rečeh moda muhasta ,tako se tudi moda v parfumih menja. Danes je na primer moderno, da dama prav pogostokrat menja svoj parfum. To pa zato, ker se navadi ona in njena okolica na vonj in ga sčasoma sploh ne čuti več. Katarina Medicejska je bila prva, ki je prinesla parfum iz Italije na francoski dvor. Markiza Pompadour je izdala letno 500.000 frankov za parfume. Ludvik XV. pač ni imel občutljivega nosu, da je mogel prenašati vse te duhove. Danes prevladuje mnenje, da je parfumiranje nepotrebno, da, celo škodljivo, ker le otopi in slabi čutnice voha. Parfum je nastal v resnici iz potrebe: ljudje so hoteli s hudimi dišavami zatreti smrad, ki ga je širilo njih telo. Kdor se umiva in pogosto preoblači, ne potrebuje dišav.

Stroj za obračanje not.

Človek stremi že od nekdaj po tem, kako bi si olajšal delo in ga naprtil podložnim mu silam narave — posebno tam, kjer mu je v resnici ovira. Nov korak na tem polju je stroj za obračanje not. Igralci na klavir in druga godala si bodo poslej lahko prihranili vse tiste neprijetne hipe, ko človek začuti ob doigrani strani, da ima najmanj eno roko premalo!

RADIJ.

Avstrija ima več rudnine uran, ki vsebuje radij, kakor vse druge države na zemlji, vsaj po dosedanjih računih. Radij je v vedni izpremenjavi in razvija pri tem velikansko toploto. Hitrost ali čas izpreminjanja je 3700 let. Če bi nam ne bilo treba čakati na to in bi izumili metodo, po kateri bi prisilili uran k takojšnji oddaji energije, bi 1 kg urana peljal največji brzoparnik v Ameriko; naši dreadnoughti bi ne potrebovali miljon kilogramov premoga, temveč samo 1 kg urana. Če bi vrgli ves radij, kolikor so ga preračunili za našo zemljo, v Bodensko jezero, bi zavrelo v šestih urah in vendar ima 42 miljard kubičnih metrov vsebine.

Demonstracije v Budimpešti.

(Konec s prve strani.)

To bi bilo zelo naravno, ker je mirovno vprašanje tesno spojeno z živilskim.

V tem slučaju bi se izgredi dali tolmačiti na dva načina. V obup nagnana množica bi prav lahko tako zbesnela, da bi napadla trgovine in skladišča znanih oderuhov. Ali pa provocira izgrede policija z napadi na demonstrante.

Po tem kar je znano o ogrskih policijskih metodah, je še najbolj verjetno da se je najprej policija zaletela v ljudstvo in da je to potem izkalilo svoj bes kakor je moglo in znalo.

Naposled pa ostane vendar še nekaj. Zadnji telegram pravi, da je policijski šef demisioniral zaradi izgredov. Pasja capa! Policijski šef v Budimpešti je "velika zverina". In še nikdar se ni zgodilo, da bi bil bodisi v Avstriji ali na Ogrskem kakšen policijski predsednik ali ravnatelj odstopil zato, ker so se primerili kakšni izgredi, ali pa zato, ker jih je policija potlačila. Tudi če so bili pri tem mrtvi in ranjeni. Oficijelno se to nikdar ni imenovalo policijska brutalnost, ampak policijska enerižja.

Če gospod še demisionira, mora biti torej drugačen razlog, najbrže nasproten. Policija se je morala pri izgredih blamirati, to se pravi, ni jim bila kos in jih ni mogla hitro potlačiti. To pa zopet pomeni, da je morala biti demonstracija prevelika za policijske priprave.

S tem se tudi vjema opazka, da bo ljudem, ki so utrpeli na lastnini škodo, povrnjena. Škoda mora biti znatna, torej je moralo biti "izgrednikov" dosti in morali so biti dosti dolgo močnejši od policije.

Če je dobila policija naposled pojačanje ali če je klicala vojaštvo na pomoč, da se je napravil "red", bi bilo zaman ugibati. Kar se more zanesljivo sklepati, je to, da je beda na Ogrskem nedvomno velikanska in da mora med delavstvom vladati rebeličen duh. Tedaj pa ni nemogoče, da se iz rebeličnega razpoloženja izleže še kaj več.

Lloyd George o miru.

V Glasgovu je zadnji petek angleški prvi minister Lloyd George govoril o položaju in o možnosti miru. Pri tem je omenil tudi rusko revolucijo in izrekel o njej optimistično mnenje.

Lloyd George je dejal, da bi po njegovem prepričanju Nemčija rada dosegla mir. Toda sedaj bi bil to tak mir, ki bi dajal Nemčiji gospodarsko in drugo kontrolo v krajih, ki jih je zasedla.

O pogojih miru je dejal:

"Mir se mora skleniti na taki zadovoljivi podlagi, da ne bo imel noben narod želje po kršitvi. Garantirati ga mora uničenje pruske militaristične sile, zato da bo nemški narod polagal svoje zaupanje v pravičnost svoje stvari, ne pa v premoč svojih armad. Boljša garancija kakor vse drugo bi bila demokratizacija nemške vlade.

Nihče noče nemškemu narodu predpisovati vladne oblike, pod katero hoče živeti. Toda le prav je, če izrečemo, da bi vstopili v pogajanje s svobodno vlado Nemčije z drugim stališčem, z drugačnim temperamentom in drugačnim duhom, z manjšim nezaupanjem in večjim zaupanjem, kakor z vlado, ki jo po naših občutkih napolnjuje agresivni in arogantni duh pruskega militarizma.

Vse zavezniške vlade ravnajo po mojem prepričanju modro, če se drže v splošnih razpravah o mirovnih pogojih te meje.

Rusija pridobi zopet svojo moč in sicer v povečani meri. Silnejša in mogočnejša bo postala. Četudi so notranji boji zavlekli končno zmago, so jo vendar zagotovili bolj kot kdaj, povzročili, da bo popolnejša, in kar je največje važnosti, naredili so kakovost zmage dragocenejšo.

Nemčija hoče odškodnine in razširjenje ozemlja na razne strani, povrh pa privilegije v drugem zmislu. Pravijo nam, da hoče Nemčija obnoviti neodvisnost Belgije. Toda kdo je to dejal? Še noben nemšk državnik ni dejal, da hoče Belgiji vrniti njeno neodvisnost. Nemški kancelar je bil pač že blizu, da bi bil to izrekel, toda junkerji so takoj planili po njem in ga oklofutali z železno pestjo. Nemčija bi iz Belgije rada naredila vazalno deželo.

Pravijo, da smo lakomni nemških kolonij, morda tudi Palestine in Mezopotamije. Če bi bili šli zaradi nemških kolonij v to vojno, nam ne bi bilo treba za to armade od treh ali štirih miljonov mož; ne enega bataljona nam ne bi bilo treba dodati naši armadi.

Mezopotamija ni bila nikdar turška. Vprašanje gospodstva nad Mezopotamijo in Palestino mora biti prepuščeno mirovni konferenci kakor vprašanje nemških kolonij. Pri tem se morajo pa čuvstva prebivalcev v teh neciviliziranih krajih jemati v poštev.

Koncem govora je Lloyd George slavil rusko revolucijo in dejal, da je vsakogar rešila skrbi, da bi mogla biti na mirovni konferenci zastopana najbolj nazadnjaška avtokracija sveta. Ruska revolucija ne garantira le popolnejše zmage, ampak tudi višjo, krasnejšo zmago, nego jo je kdaj kdo dosegel. — — —

Ne more se reči, da je Lloyd George v svojem govoru izčrpal vse, kar bi bilo reči o mirovnih pogojih. Toda če bi bil Bethmann Hollweg le enkrat toliko povedal o stališču Nemčije, kolikor je Lloyd George sedaj že tolikokrat povedal, bi imel svet že precej jasno sliko in morda bi bilo tedaj tudi kaj opravičenega upanja za mir. Ali Lloyd Georgu se mora pritrditi, da so nemške mirovne zahteve skrajno sumljive, dokler ne črhne nemška vlada ne besede o njih.

V Lloyd Georgevem govoru je dosti nezadovoljivega; ampak da bi bilo to, kar je že večkrat povedal, sposobno za podlago za mirovno pogajanje, zlasti izza ruske revolucije, ki je vrgla osvojitev Carigrada v koš, se mora priznati. Če bi dal Bethmann Hollweg nekoliko jasnosti o svojih namenih, in če bi bili njegovi pogoji količkaj zadovoljivi, bi se dal gotovo tudi Lloyd George pripraviti do tega, da bi se izrazil o nekaterih vprašanjih natančneje.

Toda doslej je dejstvo, da govori Nemčija le o miru, "ki bo vreden njenih velikih žrtev"; doslej imajo očitno vsenemci veliko besedo v deželi; doslej vodijo Ludendorffi, Tirpitzi itd. svojo osvojevalno propagando s Hindenburgovim blagoslovom in pod patronatom vlade.

Očitno je torej, kje je največja ovira miru.

Oblast in pravica.

Gospodujoči razredi so vedno dajali predpisanim zakonom nekako tajinstveno moč in nedotakljivo svetost. Nekoč so bili sploh zakoni tajni. Neizobraženo ljudstvo ni smelo premišljevati o namenih in podlagi zakonov. Zakonodajni ukrepi niso danes več nikaka skrivnost, četudi so še dandanes debele knjige državnih paragrafov širokim plastem ljudstva nerazumljive.

Toda danes vemo, kako se ustvarjajo zakoni in vemo tudi, da niso zakoni nekaj večnega in nedotakljivega. Marx nas je učil, da so zakoni le izraz gospodarskih razmer dežele in da so tudi zakoni podvrženi razvoju proizvajanja. Dejanska gospodarska moč diktira zakone.

Boj avstrijskega ljudstva za volilno pravico potrjuje to načelo. Od leta 1873., ko si je gospodarsko ojačeno in zmagujoče meščanstvo Avstrije priborilo vololno pravico, pa do leta 1907, ko je bila uvedena splošna volilna pravica, so se bojevali ljudski sloji vzporedno eni za drugim v dosego političnega prava. Skupni sili ljudstva se ni mogel gospodujoči razred upreti. Moral je izpremeniti zakon. Proti volilnim privilegijem kapitalizma se je dvignilo predvsem malomeščanstvo, potem kmetje in nato proletariat.

Pod vplivom izpreminjajočih se gospodarskih razmer so se porajali razredi, ki so zahtevali izpremembo in moderniziranje volilnega zakona. Znižanje davčnega ceuzusa od 20 na 10 in 8 kron, uredba splošnih kurij in končno uvedba najširše in splošne politične pravice kaže stopnjevanje boja. Zakoni so podvrženi neprestani izpremembi.

Ali mogočneži in kapitalisti, ki še vedno nemoteno gospodujejo nad državnimi oblastmi in državnim gospodarstvom, so si potom temeljnih državnih zakonov utrdili in zagotovili svoje razredne privilegije. Nad državno zbornico so v Avstriji postavili gosposko zbornico, ki odklanja in zavlačuje vsako moderno, kapitalizmu škodljivo reformo. Podobne so razmere tudi v drugih deželah. Gosposka zbornica izvršuje nekako trajno pasivno resistenco napram sklepom zbornice. To smo opazili tudi ob priliki predlagane reforme paragrafa 80. avstrijskega obrtnega zakona, ki izroča delavce nemilosti gospodarjev.

Kapitalizem si je prilastil tudi upravna državna mesta, ki imajo zakone uveljavljati in tako gospodovati ljudstvu. Se je li kje videlo, da bi bil proletarec okrajni glavar, namestnik ali pa vsaj sekcijski načelnik? Moč in mesta države so si sami osvojili, bremena državne oblasti so pa zvalili na rame potrpežljivega ljudstva. Štiri petine vseh davkov plačujejo revni sloji. Podraženje potrebščin omogočuje državna uprava, potom državnega aparata si ustvarja kapitalizem izvrstne kupčijske pogoje.

Zakoni so takšni, kakršno je socialno in gospodarsko razmerje razredov. Zakon ustreza interesom gospodujočega močnejšega razreda; vsak nov razred, ki zagospoduje državo, si ustvarja lastne zakone, ki služijo le stremljenju tega razreda. Le pod vplivom zunanjih močnejših faktorjev se zakoni izpreminjajo v prid zagospodarjenih ljudskih slojev.

Oblast je pogoj ustvarjanju in izpreminjanju novih zakonov. Politična moč proletariata omogočuje modernejšo legislaturo. Gospodarska zavednost daje delavstvu politično moč in državni vpliv. Pod vplivom novega političnega faktorja se zakoni izpreminjajo in modernizirajo. Zakon predstavlja moč razreda, ki razpolaga z državnimi inštitucijami in napravami. Delavski razred se neprestano in uspešno bori za gospodarsko moč in politične pravice, osvaja si javne institucije in jemlje gospodujočim privilegij, da smejo ustvarjati zakone, ki so le njim v prid in korist. Socialna politika in socialne institucije so sad razredne moči delavcev. Moč je pogoj tvorbi socialistične politike. Ustvariti in poglobiti osvobajajočo moč onih, ki so obsojeni na izkoriščanje in zatiranje, omogočeno po zakonih gospodujočih je naloga organizacij in glavni cilj našega dela in boja.

Nemčija je naložila prebivalstvu v okupiranem rumunskem ozemlju $50,000.000 denarne globe. Če se bo pri sklepanju miru zahtevalo od Nemčije, da mora povrniti na tak način pripopan denar, se to nikakor ne more smatrati za vojno odškodnino.

BESEDA O ORGANIZACIJI.

Socialistična stranka mora biti sestavljena iz socialistov. To je menda tako jasno, da ni treba dokazovati. Toda — kdo je socialist? Marsikdo postavlja stvar na glavo pa misli: Socialist je vsak pristaš social-demokratične stranke. To se sliši tako, kakor da bi bilo zelo naravno. Pa je vednar zmota. Nasprotniki se lahko zadovoljujejo s tem, da smatrajo za republikanca človeka, ki glasuje pri volitvah za republikanske kandidate, za demokrata pa tistega, ki daje svoj glas demokratičnemu kandidatu. Tako skromna pa ne sme in ne more biti socialistična stranka. Od tistega, ki hoče veljati za socialista, se mora zahtevati mnogo več.

Prvo, kar se je že mnogokrat naglašalo, je organizacija. Socialist demokrat mora biti organiziran. Socialna demokracija je politična straka; socialist mora torej biti politično organiziran. Kdor ni politično organiziran, ni socialist in nima pravce, imenovati se tako, pa če bi zahajal na vse shode, če bi bil najzvestejši član svoje strokovne organizacije in če bi nosil najbolj rdeče kravate.

Socialist mora biti politično organiziran. To je prvi pogoj, ki se mora na vsak način izpolnjevati. Tu ne opravičuje noben izgovor.

Zakaj?

Socialna demokracija je stranka delavstva. To je vse drugače, kakor pri drugih strankah, v katerih je merodajno vodstvo. Politično združeno delavstvo — to je socialistična stranka.

Združitev pa ne sme viseti v zraku: Taka mora biti, da se lahko vidi in prime. Stalna mora biti. Taka, da se lahko zanaša sama nase. Taka združitev pa more biti le organizacija.

Pravimo: Združitev zavednega delavstva je socialistična stranka. Združitev pa seveda ni več vredna, če je le na svetu, kakor kup desek ali prsti. Namen te združitve je delo, in sicer tako delo, s kakršnim se najbolj gotovo dosežejo cilji. Torej taka združitev, ki spoznava svoje cilje, ki najde pota in sredstva in ki lahko uravna delo tako, da pride po določenih potih z najuspešnejšimi sredstvi do pravega cilja. Živa združitev! Taka celota, ki dela z vsemi udi, z vsemi čutili, z vsem umom za skupni cilj. Taka celota, ki ima vse ude, vsa čutila, ves razum.

Delo za skupni cilj je raznovrstno. Le tedaj se more opraviti, če se primerno razdeli in če vsak opravlja svoje delo tako, da se delo vseh udov natančno vjema.

Le v organizaciji je to mogoče. Zato je organizacija predpogoj smotrenega socialističnega dela in zato mora biti socialist politično organiziran.

Zakaj politično?

Socialna demokracija je politična stranka. Ona ima opravljati politične naloge delavstva. Kapitalizem gospoduje v sedanji družbi s svojo gospodarsko močjo; toda oblika te moči je politična in dokler mu je delavstvo na tem polju ne izvije iz rok, se ne more osvoboditi. Delavstvo mora dobiti politično moč v svoje roke; tedaj šele bo lahko dalo družbi tisto obliko, ki jo potrebuje.

Do politične moči ne more delavstvo priti drugače, kakor s političnim bojem. Političnega boja ne more voditi drugače, kakor s politično organizacijo.

Kdor ni član politične organizacije, je torej za socialistično stranko toliko vreden, kolikor muha, ki leta po zraku pa sede zdaj sem zdaj tja.

Kdo naj se bojuje za delavce, če se ne bodo bojevali delavci sami? To naj bi preudarili tisti, ki se radi pobahajo: 'Socialist sem!' — ki pa niso člani politične organizacije in se brigajo zanjo toliko kolikor za lanski sneg.

V čem je moč socialistične stranke? Ne v mnogih takih, ki nosijo rdeče kravate in se bijejo po prsih, ampak samo v organizaciji. Deset organiziranih, ki so zavedni, ki izpolnjujejo svoje dolžnosti in opravljajo socialistično delo, je več vredno, kakor sto kričačev.

To naj premislijo naši delavci: po tem naj se ravnajo. Kdor ni politično organiziran, ni in ne more biti socialist.

Ali ste zapazili, da Vam je, ali da Vam bo v kratkem potekla naročnina?

Stranka

KONFERENCA CHIKAŠKIH JUGOSL. SOC. KLUBOV.

Člani kluba štev. 1. Jugosl. Soc. Zveze, se tem potom prosijo, da se udeleže konference vseh chikaških soc. klubov, **dne 7. julija točno ob 8. uri zvečer, na 2296 Clybourn Ave.**

Na tej konferenci se ima rešiti važno vprašanaje, ki je baš za sedanje čase velikega pomena, kakor tudi za bodoče delovanje J. S. Z., zato upam, da se bodo vsi sodrugi te konference gotovo udeležili.

S socialističnim pozdravom
L. F. Truger, tajnik.

Tajnikom J. S. Z. na znanje.

Tajnike krajevnih klubov — izvzemši one v državi Illinois — prosim, naj mi takoj naznanijo potom dopisnice ali pisma, če so dobili od državnih tajnikov "Special dues stamps" za pokritje konvenčnih stroškov. Storite to kakor hitro mogoče.

Tajništvo J. S. Z.

Tajnikom konferenčnih odborov J. S. Z. na znanje.

Tajnikom konferenčnih odborov, ki se žele udeležiti seje eksekutive, naznanjam, da se vrši prihodnja seja eksekutive v soboto dne 14. julija t. l. točno ob pol osmih zvečer na 803 W. Madison Str., soba štev. 422.

Tajništvo J. S. Z.

LISTU V PODPORO.

Tony Semec, Meadowlands, Pa. 50c. — Frank Sesek, Cleveland, O. 50. — Vine. Kovač, Forest City, Pa. 25c. —

Vsega	$ 1.25
Zadnji izkaz	130.08
Skupaj	$131.33

REDILNOST BANANE.

Banane imajo večjo redilno vrednost kot katerikoli drugi naših sadežev. K temu pa še pride, da niso navezane na letno dobo, kakor drugo sadje. Do tega sklepa sta prišla zdravnika Myers in Rose po skrbni analizi banane in proučavanju ljudi, katere so hranili z bananami. Te študije so uprizorili v nekem newyorškem kemičnem laboratoriju in objavili rezultat v ameriškem zdravniškem strokovnem listu.

Banana mora biti zrela, a prodaja se povečini še skoro nezrela. Zelena banana nikakor ni zrela. Kadar postane rumena lupina zlatorjava ter pričenja dobivati lise, se lahko smatra za popolnoma zrelo, pravi poročilo. Lahko je lupina še bolj temnorjava in sadež ni preveč dozorel, dokler ne kaže meso v notranjosti znakov fermentacije ter kemičnega razpada.

Nezrela banana obstoji povečini iz škroba. Ko dozori sad, se izpremeni ta škrob v sladkor, katerega je zelo lahko prebaviti.

Sestav banane in krompirja kaže zanimivo sličnost obeh glede na vsebino ogljičnih hidratov in mineralnih soli. Dočim pa je banano skoro nemogoče smatrati za nadomestilo krompirja, obstaja dejstvo, da ima skoro isto hranilno vrednost.

Če sledi zaviživanju banan kakšna indigestija ali neprebavnost, je to vedno znamenje, da ni bila banana zrela.

UMETNO MLEKO.

"Popular Science Monthly" poroča, da izdelujejo v Angliji umetno mleko, ki je baje tako popolno, da se dvigne na njem smetana in da je mogoče delati iz njega sir. Posamezne sestojine so zmleta zrna grašjega oreha (Peanut), Soyafižol, sladkom, voda in mineralne soli.

Nekako 400 zrnov potasium fosfata ali enaka količina sodium fosfata se raztopi v 200 pintah vode ob 176 stopinjah Fahrenheita. Doda se dovolj sladkorja, da tvori sledni 4.5—10 odstotkov v končnem produktu. Vmeša se 40 funtov moke, napravljene iz dotičnega zdrobljenega oreha in fižola. Ta mešanica se nato kuha v loncu z varstvenim parnim pokrovom. Produkt pride nato v Vakuum-posodo ter se mu končno doda kultura mlečnih bakterij, dokler se ne doseže potrebna stopnja kisline. Nato se pasterizira in ohladi, nakar se še pridene nekaj citronove kisline.

Na ta način napravljeno mleko se lahko kondenzira ter prodaja v kositrnih posodah. Lahko se pa tudi posuši in stolče v prah ali pa prodaja v steklenicah. Dodatek orehove maščobe bo dal gotovo proporcijo smetane.

Če se uporabi zadostna množina mlečnih bakterij, se lahko napravi iz tega mleka namizna smetana ali pa kisla smetana, iz katere se nato izdeluje sir.

MODERNA SOLNČNA GONILNA NAPRAVA.

Po prizadevanju angleškega konzula v Aleksandriji, v Egiptu, se je naročil iz Londona znan Schumanov solnčni gonilni stroj, katerega bodo postavili v mestu Meadi blizu Kajire. Ta stroj bo dovažal vodo iz reke Nil v razne napajalne jarke bližnjega ozemlja. Ker so drva in premog tukaj draga za gonilno silo po tovarnah, bodo za naprej dovajali vodo za kmetijska zemljišča samo s pomočjo solnčne toplote. Dosedanji poizkusi so se obnesli jako dobro.

Delo človeškega srca.

Če je človek star 71 let, mu srce udari 2½ miljardkrat; kajti srce udari v eni minut 70krat, v eni uri 4200krat in v enem letu 36,792,000krat. Z vsakim udarcem vrže srce iz sebe po životu 100 gramov krvi, v eni uri torej 420 litrov. Kri se tekom enega dne vrne v srce 360krat. Tekom enega leta preteče torej kri cel život 1 ena tretjina miljonkrat. Kri napravi na dan v človeku pot ki je dolga 12½ km., v 70 letih na pot 270,000 km. Ta pot je tako velika, da bi prišel po njej okoli in okoli zemlje šestkrat.

Množenje prebivatelstva v Evropi.

Od leta 1900 do leta 1912 se je, prebivalstvo Francoske pomnožilo samo za 2 odst., Avstro-Ogrske za 15 odst., Nemčije za 15 odst. in Rusije za 26 odstotkov. Rusija šteje danes 175,000,000 prebivalcev. Ako se bodo prebivalci v Rusiji še nadalje tako množili, kakor se sedaj, bo štela Rusija leta 1948 že okrog 344,000,000 prebivatelcev, Francoska pa tačas le — 42 miljonov.

ZASTOPNIKI PROLETARCA

ARIZONA.
Lowell in okolica: William Krall, box 3596.

ARKANSAS.
Fort Smith — Jenny Lind: Frank Gorene, R. F. D. 3, box 165.
Huntington: Karol Petrič, box 204.

COLORADO.
Pueblo: Charles Pogorelc, Clark Jenace No. 5.
in Louis Korošec, 308 Plum St.
Denver in okolica: Erazem Gorshe, 4964 Pearl St.

INDIANA.
Clinton: J. Musar, Lock B. 449.
Indianapolis: J. Bruder, 710 Holmes st.
Kokomo: Louis Zakrajšek, 803 W. Woodland Ave.

KANSAS.
Girard: Thomas Wolk, R. R. 4, box 108.
Gross, Kans.: Frank Smerdu, box 53.
Mulberry: Mike Krulc, R. R. 2, box 38.
Mineral: Fr. Košitz, box 32.
Radley: John Goršek, box 195.
Stone City: Mike Fine, box 496.

MICHIGAN.
Detroit: F. C. Ogiar, Joe Preimer in Thos. Petrič in Herman Grebenc, 129 South St.

MINNESOTA.
Ely: John Teran, box 432; F. A. Vider, box 342.
Eveleth: Jacob Ambrožič, 419 Pierce st.

MONTANA.
Bear Creek: Frank Daniček, P. O.
Butte: Ig. Bozovičar, 2337 Walnut St. in Mike Zumer, 2106 Jew St.
East Helena: J. B. Mihelich, L. B. 200.
Red Lodge: John Urleb, box 734.
Klein in okolica: John Gerkman, Gen. Del.

OHIO.
Barberton: Frank Merzlikar, box 121.
Blaine: Frank Germ, box 211.
Cleveland: Math Petrovčič, 1096 E. 67. St., Edward Branisel, 6025 Glass ave., Edward Branisel, 6025 Glass ave., Louis Stegovec, 1107 E. 61. St. Jos. Franceskin, 6609 Bonna Ave. in Frank Miksha, 1163 E. 61 St.
Collinwood: Anton Kužnik, 372—156th St., John Zupanc, 15707 Waterloo Rd., Jos. Skupek, 1107 E. 61st St., Joe Kunčič, 439 E. 156th St in J. Rasinovich, 15500 Holmes ave.
Glencoe: Nace Zlemberegr in Louis Bric, L. Box 12.
Lorain: Geo. Petkovšek, 1605 E. 29th St.
Maynard in okolico: Frank Bregar, b. 647.
Girard: John Rayer, 1020 State St.
Wooster: John Križmančič, box 360.
Youngstown: John Petrič, box 680.

OREGON.
Oregon City: Frank Sajovic, 131—18th St.

OKLAHOMA.
Red Oak: Joe Kogej, box 3.

PENNSYLVANIA.
Broughon: Jacob Dolenc, box 181.
Za celo Pa.: Leopold Škoda, Room 129, Bakewell Bldg., Pittsburgh, Pa., in Frank Ahlin.
Braddock: Thomas Petrovick, box 323.
Canonsburg: John Koklich, box 276 in Jože Ambrožič, box 351.
Claridge: Fr. Zurman, box 255.
Conemaugh: Anton Gabrenja in Frank Podboj.
Dunlo: Frank Kaučič, box 72.
Forest City in Vandling: Frank Rataic, box 685 in Anton Drasler, box 9.
Herminie: Louis Sleber, box 117.
Irwin: Tony Kodrič, R. F. D. 3 — box 106.
Johnstown: Math. Gabrenja, R. F. D. 1, box 120 in Frank Likar, 701 Chestnut Street.
Lloydell: Anton Grbec, box 35.
Moon Run: Joe Snoj, box 286.
Morgan: J. Kvartič, box 453.
Meadowlands in okolico: Tony Semec, box 213.
Midway: John Zust, Lock Box 22.
Southview, Pa.: Tony Zalar, b. 55.
South Fork: Jakob Rupert, box 238. So. Fork.
Joffre in okolico: Frank Stegovšec, box 64.
Trafford: J. F. Bergant, L. Box 252.
W. Newton: Jos. Zorko, R. F. D. 3, box 50.
Wickhaven in okolico: Luka Kralj, box 68.
Willock: Jak. Miklavčič, L. Box 3.
Yukon: Anton Lavrič, b. 8.

W. Virginia.
Thomas: Frank Kocjan, box 272.
Milburn in okolica: Anton Stražišar.

WASHINGTON.
Roslyn: Mart. Smolsnik, b. 935.

WISCONSIN.
Kenosha: Frank Žerovec, 18 Howland Ave.
Milwaukee: Joe Kraine, 369—1st ave. in Albert Hrast, 257 — 1st ave.
West Allis: Jacob Oblack, 432—54th Ave. in Max Kodel, 439—54th Ave.

WYOMING.
Rock Springs: Math Batich, box 427 in F. S. Taveher, 674 Ahsay Ave.
Superior: Lucas Groser, box 341.

ILLINOIS.
Chicago: Frank Aleš, Frank Zaje, 4008 W. 31. St.
Cicero: Frank Mrgole, 5628 W. 25. Pl.
Johnston City: John Slivnik, box 599.
La Salle: Vencel Obid, 438 Berlin St. in John Rogel, 427 Sterling St.
Lincoln: Joseph Tičer, 628 Wichita ave.
Livingston: Frank Krek, P. O.
Pullman: Ant. Oblak, 11331 Langley Ave.
Springfield: Frank Besjak, 1920 So. 14th St.
Panama: Jos. Ferjančič, box 16.
Staunton: Anton Ausec, box 158 in Joe Mestar, box 351.
Waukegan—North Chicago: Paul Publay, 427 Belwedere St. in Jerry Spacapan, 1106 McAllister Ave.

Poročilo o razpečanih znamkah J. S. Z.

v mesecu maju 1917.

Država	Mesto	Marke	Izjemne marke	Dual. marke	Dohodski	Razdeljeno Stroški	Drž. i Co. org.	Zvezi
ILL.	Sesser	8	..	..	1.85	.....	.....	1.05
"	Zeigler	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Staunton	27	..	..	5.40	.....	.....	2.70
"	Springfield	22	..	10	4.40	.....	.....	2.50
"	Waukegan	27	..	6	5.40	.....	.....	2.70
"	Nokomis	40	..	..	8.00	.....	.....	4.00
"	Chicago 1	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Chicago 20	50	10	..	10.00	.....	.....	5.00
"	Chicago 6	75	..	..	15.00	.....	.....	7.50
"	Livingston	86	..	..	19.25	.....	.....	8.65
"	Benld	12	..	..	4.24	19.85	19.85	3.04
Ind.	Whiting	17	..	..	3.90	.....	.....	2.20
"	Clinton	12	..	..	2.40	.....	.....	1.20
"	Gary	50	..	..	10.00	3.95	3.95	5.00
Kans.	M. Mineral	8	..	..	1.70	.....	.....	.90
"	Franklin	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Skidmore	12	..	..	2.50	.....	.....	1.30
"	Mulberry	100	..	20	23.00	.....	.....	13.00
"	Gross	16	..	4	3.25	.....	.....	1.65
"	Kansas City	11	..	..	2.20	8.60	8.60	1.10
Ark.	Hartford	30	..	..	2.80	.70	.70	1.40
Colo.	Pueblo	30	..	..	6.00	1.50	1.50	3.00
Mich.	Detroit 61	150	..	10	30.00	7.50	7.50	15.00
Mont.	Bear Creek	44	..	..	10.05	2.20	2.20	5.65
Ohio	Youngstown 18	84	..	10	21.20	.....	.....	19.80
"	Bellaire	21	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Cleveland	80	..	..	16.80	.....	.....	8.40
"	Maynard	20	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Lorain	25	..	..	5.25	.....	.....	2.75
"	Barberton	20	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Yorkville	10	..	..	2.31	.....	.....	2.25
"	Cleveland 71	60	..	..	12.60	.....	.....	6.30
"	Neffes	10	..	..	2.10	.....	.....	1.05
"	Euclid	6	..	..	1.60	.....	.....	.80
"	Youngstown 62	12	..	12	2.32	17.80	19.69	1.22
Pa.	Johnstown	58	..	..	13.00	.....	.....	7.10
"	Large	13	..	..	3.60	.....	.....	2.30
"	Moon Run	45	..	..	9.00	.....	.....	4.50
"	Yukon	31	..	..	6.30	.....	.....	3.20
"	Farrell	50	..	10	10.00	.....	.....	5.00
"	Whitney	9	..	..	1.80	.....	.....	.90
"	McKees Port	20	..	2	5.25	.....	.....	3.25
"	Herninie 63	10	..	..	2.00	.....	.....	1.00
"	McKees Rocks	40	..	..	8.00	.....	.....	4.00
"	Woodlawn	30	..	10	6.00	.....	.....	3.00
"	Bentleyville	20	..	..	6.10	.....	.....	4.10
"	Sygan	20	..	..	5.50	.....	.....	3.50
"	Hermine 69	14	..	8	3.30	.....	.....	1.90
"	Conemaugh	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	W. Newton	11	..	..	2.20	.....	.....	1.10
"	E. Pittsburgh	50	..	..	10.00	.....	.....	5.00
"	Forest City	26	..	..	5.20	.....	.....	2.60
"	New Brighton	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	Large	15	..	..	4.00	.....	.....	2.25
"	Ambridge	10	..	..	2.00	.....	.....	1.00
"	Fritz Henry	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	S. S. Pittsburgh	20	..	..	6.25	.....	.....	3.25
"	Ellsworth	32	..	..	6.40	.....	.....	6.20
"	N. S. Pittsburgh	100	..	..	20.00	.....	.....	10.00
"	So. View	28	..	..	5.60	.....	.....	2.80
"	Wick Haven	40	..	..	8.85	37.60	37.60	4.85
Wash.	Cle Elum	12	..	..	3.40	.....	.....	4.85
"	Roslyn	20	..	..	4.00	1.60	1.60	2.00
W.Va.	Milburn	11	..	..	2.95	.55	.55	1.85
Wis.	W. Allis 180	16	..	2	3.20	.....	.....	1.60
"	Milwaukee	61	..	..	12.20	.....	.....	6.10
"	W. Allis 35	30	10	1	6.00	5.35	5.35	3.00
Wyo.	Cumberland	7	..	..	1.40	.....	.....	.70
"	Cambria	12	..	..	2.40	.....	.....	1.20
"	Rock Springs	31	..	..	6.20	2.50	2.50	3.10
Org.	No. 179	..	..	..	.92	.....	.....	.92
"	No. 141	..	..	..	.50	.....	.....	.50
"	No. 99	..	..	..	9.50	.....	.....	9.50
"	No. 171	..	..	..	4.75	.....	.....	4.75
"	No. 84	..	..	..	.24	.....	.....	.24
"	No. 127	..	..	..	5.49	.....	.....	5.49
Totals		2199	20	105	501.47	109.80	111.59	275.08

Znamk na roki dne 1. maja	774
Dobljenih od stranke v maju	4000
	4774
Razpečanih v maju	2246
Na roki dne 31. maja	2525
Izjemnih znamk na roki dne 1. maja	443
Dano klubom v maju	20
Na roki dne 31. maja	423
Dualnih znamk na roki dne 1. maja	401
Dano klubom v maju	105
Na roki dne 31. maja	296

Tajništvo J. S. Z.

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List obsaja mesečno na 32 straneh in stane samo $2.00 na leto, za pol leta $1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Pri prehladih
vdrgnite vrat in prsa, kakor tudi stopala s
Dr. Richter-jevem
PAIN-EXPELLER
Učinkuje takoj olajšljivo in prijetno.
Jedino pravi s varstveno znamko sidra.
25c. in 50c. v lekarnah in naravnost od
P. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Žadnji opomin!

Vsem tistim, katerim smo razposlali opomine in do sedaj še niso poravnali naročnine, naznanjamo, da dobe še eno ali k večjemu dve številke. Kdor je v stiski za denar in želi da se mu Proletarec ne ustavi, dotični naj to takoj naznani. List tudi ne bomo ustavili tistim naročnikom, za katere zastopniki izjavijo, da naj se pošilja.

Upravništvo.

Idilno milo.

Milo za toaleto, obraz ali kopelj mora vsebovati sledeče kakovosti: Biti mora čisto, zdravilno, antiseptično in nerazdražljivo.

Severa's Medicated Skin Soap

(Severovo Zdravilno milo za kožo) vsebuje vse to. Je izvrsno za otroško kopelj in je pravi materin prijatelj. Mnogo družin ga rabi vsaki dan.
Cena 25 centov.

Severa's Antisepsol

je antiseptična tekočina za notranjo in vnanjo rabo. Rabiti bi ga morali vsak dan kot ustno izpiralo, grgralo in kot krajevno nadevalo. Cena 25 centov.

Severa's Foot Powder

(Severov Prašek za noge) je znan kot antiseptično preprečilo zopernega duha in olajšilo za potne, otekle, pekoče in razpokane noge.
Cena 25 centov.

Poleg teh se dobe tudi druge zdravila in toaletne pripravke izdelane in ki se prodajajo pod "Severovo" varnostno znamko. Zahtevajte vedno samo Severove pripravke. Na prodaj v lekarnah vsepovsod. Če jih ne morete dobiti v vašem kraju, naročite jih naravnost od

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! **Razvedrite si duha!** "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Proletariat	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Prof. Wahrmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
O konsumnih društvih	.10
Zadružna prodajalna ali konsum	.05
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštnine prosto.

PROLETAREC,
4008 W. 31st St., CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonške, itd.

Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica **Columbia Gramofonov** in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK
1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Kapital, vloge in prebitek znaša nad $6,000,000.

OBJAVA.

V prošlih par številkah Proletarca je bilo naznanjeno, da bode imel jugoslovanski soc. klub štev. 13 v Sygan, Pa. svojo letno veselico dne 16. junija.

Veselico pa smo vsled tehtnih vzrokov morali preložiti na dne **14. julija.** Prosimo, da se to vzame na znanje in na veselo svidenje dne 14. julija v Sygan, Pa.

Lovrenc Kaučič, tajnik.

Ivan Canker:

CIGANSKA SIROTA.

Snoval sem dramo. Dramo o silnem človeku, ki je ob okrutnosti tega življenja mislil, da je do kraja spoznal njega ničevost in minljivost, pa mu je bilo razodeto ob zadnji strašni uri, da je bil spoznal življenja vesoljnost in večnost.

Kar je bila že od nekdaj snov in misel vsake drame.

Lepi dnevi so bili; ves hrib je bil tako sijajno obžarjen od jesenskega solnca, kakor sama duša moja. Ljudje moje drame, obrazi, ki sem jih bil samovoljno ustvaril, so stali plahi v senceh. Če sem jih poklical, so prišli blizu; ali bližali so se počasi, napol razločni, omahovaje, če sem posegel z roko po njih, so se umaknili, so utonili.

V tistih urah sem okusil vso sladkost, ki jo more okusiti človek stvarnik. Kar je bilo od vekomaj v meni, se je izlilo v vesoljnost in jo je oplodilo; in iz vesoljnosti je planil žarek nazaj v mene samega. Sence, ki sem jih klical, so se človečile ob mojem ognju. Spoznal sem jih koj; polne so bile do roba mojih misli in mojih sanj, moje oči so imele in mój obraz, preživele so bile moje življenje do kraja, še tisto zadnje, za katero ne vem.

Ali vse, kar sem videl, je bilo tisočkrat povečano, razmaknjeno v brezkončnost. Saj to nisem bil jaz, ne jaz, prašek v poletnem žaru!

Ni bil en sam obraz — tisočkrat tisoč jih je strmelo vame! Ni bil en dan, ni bilo eno samo tisočletje — večnost je bila!

Trepetaje sem občutil globoko v duše dno, v radosti in grozi, da živim na vekomaj, zato ker je večna in vesoljna že sama misel moja!

Iz sanj me je vzdramil neprijeten, omleden duh, kakor po zasirjenem mleku. V moji izbi so bile samo blagodišeče cvetice; njih vonj se je nbrano skladal, prijazno objemal s tobakovim.

Stopil sem v kuhinjo; tam ni bilo nikogar, tudi mleka ni bilo na ognjišwu. Na mali, s pisanim prtom pogrnjeni mizi kraj okna je ležalo nekaj rdečih zvezkov; na vsakem je bilo z velikimi črkami napisano: "Ciganska sirota." Na poglavitni strani je bila podoba, ki je oznanjala prečudne prigodbe, strahotne krivice ter navsezadnje veličastno odrešenje.

Truden in žalosten sem se vrnil v svojo izbo. Najprej sem začel premišljevati, kdo da bere zgodbo o tej "ciganski siroti." Preštel in precenil sem ljudi, kolikor jih je bilo v hiši. Zadobil nil sem ljudi, kolikor jih je bilo v hiši. Zadobili so nenadoma vsi kar drugo lice, nego so ga imeli poprej; gledal sem vse edinole skoz naočnike "ciganske sirote;" vse druge telesne in duševne lastnosti, čednosti in nakaze, so bile zabrisane.

— Gospa Mici se je bila seznanila že z Dostojevskim samim; — tudi zaradi bluz in slamnikov ima pravičen okus; kaj bi s — cigansko siroto?

— Gospodična Angela spoštuje Prešerna, ve ga naizust od konca do kraja; kaj bi s cigansko siroto?

— Gospodična Ana se trudi, da bi govorila in pisala prijetno slovenščino; in sploh — —

— Gospod Nande se briga edinole za politiko, drugače najrajši spi; kako bi ga vzdramile vse ciganske sirote na svetu?

— Naša Micka, Bog ji daj lepo zdravje, bi se razjokala ob garjevem psu, ob ciganski siroti pa čisto gotovo ne!

Odkod se je bila privlekla kuga, odkod je bilo zadišalo to zasirjeno mleko? Zadelal sem izbo dodobrega, palil cigareto za cigareto, da bi pregnal nevšečni duh; toda silil je nevgnan skoz nevidne špranje v durih, ob oknicah, curljal je curkoma v žlahtni vonj tobaka in tuberož. Sence mojih sanj so bile na tla pomendrane in s pomijami polite.

Ob mraku, ko je zunaj še milo svetila izza drevja topla večerna zarja, sem sedel pred hišo, da bi klical svoje sence, kakor bežne ptice, ter se pogovarjal z njimi. Klical sem jih in prosil, ni jih bilo od nikoder. Pač pa sem zaslišal iz daljne daljave čudno pesem, ki me je vsega presunila.

Bilo je, kakor da bi sredi Brucknerjeve maše kdo zagodel pocestno kvanto. Vstal sem ter se napotil z omahujočimi koraki v tisto smer, odkoder se je glasila prečudna pesem. Glasila pa se je iz kuhinje. Na mizi je gorela svetilka, za mizo so sedele vse tri: Gospa Mici, gospodična Ana in gospodična Angela. Kraj mize je ležal na tleh velik kup stročjega fižola; trebile so ga ter metale stroke v jerbas.

In vse tri so imele objokane oči. Gospodična Ana je imela pred seboj tisti rdeči zvezek, klonina je glavo globoko, tako da je bil ožarjen ves blagi obraz. Brala je; brala je z enakomernim glasom, brez pik, podpičij in vejic, tako kakor bere v šoli priden učenec, ki zna berilo na načzust.

V drugem kotu je pobožna Micka pomivala posodo; solza za solzo je kapala v pomije.

Razložil sem iz pesmi le posamezna imena:

— Adolar Sokolski . . . Vera . . . Marko Cingara . . .

Šel sem iz kuhinje tako utrujen, kakor da bi nosil na hrbtu breme samega kamenja na vrh Begunjšice. Zaklenil sem se v svojo izbo, legel v posteljo, skril se pod odejo. Že sem bil zadremal, že so me bile narahlo pobožale tople sanje, ko mi je zabrenčala muha tik mimo ušesa, da sem stresel z glavo ter se vzdramil. Muhe ni bilo nikjer, pač pa se je glasila odnekod tista strašna pesem, napol pridušena, komaj razločna.

— Adolf . . . Marko Cingara . . .

Potegnilo m eje iz postelje z nepremagljivo močjo. Neusmiljena pesem me je vodila na vrvici kakor slepca. Šel sem po prstih do duri, odprl sem jih brez šuma, tipal po temnem hodniku, pritipal se do gospodarjevih duri ter prisluškaval.

— Adolar . . . Marko Cingara . . . Marko Cingara . . . Adolar . . .

Spoznal sem glas gospoda Nandeta samega. On, ki mu je bilo spanje vsega življenja pomen in cilj, je bral v postelji. Bral hitro, sunkoma, s pritajenim glasom; bilo je v tem glasu kakor sramežljivo hlepenje.

Tisto noč nisem spal. Če sem za hip zadremal, se mi je koj prikazal grozni Marko Cingara; bil je velik dedec s črno grivo in črnimi očmi, oblečen v našarjene, pisane cunje; brusil je nož, škripal z belimi zobmi, bližal se postelji; nazadnje se mi je porogljivo nasmehnil, sedel na stol ter se pričel briti . . . Pod oknom je Adolar Sokolski brenkal na gitaro . . .

Zatekel sem se k molitvi. Ali v božjo besedo samo je brez vesti in kesanja posegel Marko Cingara ter jo preglasila. Nato sem sklenil, da napravim konec temu svojemu bednemu življenju.

Ko sem se zjutraj pogledal v ogledalo, sem bil podoben smrti sami, nič več tistemu korajžnemu fantu, ki je bil nekoč in ki ga je brez greha obglavil mogočni — Marko Cingara.

Pohujšani so ljudje, nevredni lepote, že zato nevredni, ker je niso željni! Pojdi k živalim; tudi sveti Frančišek je storil takisto!

Šel sem k njim. Imeli smo kakaduja, prijazno belopero živalco z rumenim čopom in junaškim kljunom. Stopil sem k njemu in sem ga vprašal:

Kako sodiš, o kakaduj, ti beloperi, o umetnosti in lepoti?

Namršil je rumeni čop, zavil obili vrat ter zajavkal milo in zategnjeno:

— Adolar!

Poiskal sem svojega psička, tega lepega, črnega, svilnodlakega, ki sem ga bil krstil za Firbca, zato ker je bil modrosti željan.

— Kako misliš ti, o Firbec, o umetnosti, o njenih pravih ciljih ter o njenem pomenu za povzdigo človeštva k nadzemeljskim višavam?

Zaokrenil se je zaničljivo in brez besede ter se s povešenim repom napotil naravnost v kuhinjo, k ciganski siroti.

Še ta, ki sem ga imel od srca rad!

Pobegnil sem v gaj.

Rdeče listje je pošumevalo v jesenskem vetru; ali gorje, šumelo je eno samo pesem, brez prenehanja, brez usmiljenja.

— Adolar . . . Marko Cingara . . . Marko Cingara, Adolar . . .

Moje lepe, ljube sence so umrle, pokopane so brez gomile in brez križa. Čemu bi živele in komu.. V zasmeh ljudem, živalim in nedolžnemu gaju samemu.

Premagal in pokopal jih je vse po vrsti slavni Marko Cingara, njegov zmagoslavni krohot se razlega od obzorja do obzorja . . .

Čutil sem, da se bliža konec strašnejši od smrti same. Mračila se mi je duša, tonila je v brezdanjo noč. Ali poprej se bo zgodilo še nekaj drugega:

Prikaže naj se po tej ali oni poti človek s tistimi rdečimi zvezki pod pazduho — ubijem ga s sekiro ter ga dam pokopati na svoje stroške! —

BREZBRIŽNI DELAVCI.

Važnejše od nazorov drugih krogov je za socialiste mišljenje delavstva. Kajti ena temeljnih resnic je ta, da ne more osvoboditve delavstva izvršiti nihče drugi kakor delavstvo samo. Ali na prvi pogled mora biti vsakemu razumnemu človeku jasno, da je osvoboditev najštevilnejša razreda človeške družbe, osvoboditev, neštetih miljonov, osvoboditev ogromne večine človeštva velikansko delo, ki se torej ne da izvršiti z malenkostnimi sredstvi ne z malenkostnim znanjem, ne z malenkostnim načrtom ali pa celo brez načrta.

Na žalost j etudi med delavstvom še veliko zmot.

Tudi med delavci je večina še brezbrižna. Bila ti največja neumnost, ako bi to tajili, kajti to bi bila pogubnostna politika ptiča noja. Precenjevanje svoje moči se vedno maščuje. Socialistična stranka gre za tem, da organizira vse delavce po svetu, da jih nauči samostojnega mišljenja in da jih prepoji s socialističnim duhom.

Ali sami sebe ne smemo varati, in zato si ne moremo domišljati, da smo že na cilju.

Na miljone je še delavcev, ki nimajo o svojem položaju, o vzrokih svoje bede, o družabnem stroju in o družabnih razmerah nobenega jasnega pojma. Sami o sebi ne vedo nič drugega, kakor da morajo delati, če hočejo živeti, in tistega, ki jim da dela, smatrajo za svojega dobrotnika. Kajti od njegove volje je odvisno, če jih najame ali pa spodi. In če jih ne spodi, mu morejo biti hvaležni.

Ker je v njegovi moči, da jim pokaže vrata kadarkoli moče, morajo paziti, da se mu ne zamerijo. Kajti on jih lahko obsodi na lakoto. "Opravljaj svoje delo, pa molči", je zanje vrhovni zakon.

Težko je poučiti take ljudi o resničnih razmerah, ker jim je pouk sumljiv. Če pa še slutijo vmes kaj socializmus, se ga naravnost ustrašijo; ne da bi sami verjeli v kakšne posebne strahote socializma — ampak boja se ga, kjer bi se z njim zamerili svojim predpostavljenim in gospodarjem.

Oni vidijo današnji dan. Kaj bo jutri ali pojutrišnjem, to je predaleč njihovim mislim. Danes imajo svoj trdi, kruh, bogdaj da bi ga še jutri imeli; zato ostanejo pridni, da ga ne bi izgubili.

Kljub temu pride lahko dan, ko vsa pridnost in vdanost nič ne pomaga. Kapitalistu ne obljubuje produkcija navadnega visokega profita, pa jo enostavno ustavi in njegove "dobrote" napram delavcem je hipoma konec.

Namesto nauka z besedami prihaja tedaj šibrezposlenosti. Tupatam odpre kateremu s svojo bedo oči; ali takih uspehov je malo. Kdor se noče zanimati za svoj položaj, dokler mu materielne razmere vsaj deloma dovoljujejo živeti, je nesposoben zato, kadar plane nanj skrb z vso svojo silo.

Slaba navada, ki se še bolj poveče poleti

Mnogi ljudje so preleni za hoditi, in ta slaba navada postane še slabejša posebno v vročem poletju. Navada voziti se na pouličnih železnicah ali v avtomobilih jih oropa zdravje ohranjujoče vežbe fizična in duševna čilost oslabi neprebavnost in želodčni neredi so na dnevnem redu. Trinerjev Amerikanski Eliksir od grenkega Vina vse to popravi. To zdravilo odpravi zabasanost, pomaga prebavi, oživi tek in uglasi cel sistem. Vzemite je za zdravje — to je zdravilo, ne pijača. Cena $1.00. V lekarnah. — Trinerjevo Mazilo je tudi lek za to dobo. Je izvrstno za spahnenja, otekline, praske. Ako mažete žile po duševnem delu ali atletičnem vežbanju ali ako ga rabite za trudne noge po nožni kopeli, boste očarani vsled prijetnega učinka. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

• • •

V lekarnah. Cena $'.00. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 S. Ashland Ave, Chicago, Ill.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih vživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing Housa je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnile zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Banka je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Banka pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam $100.00 in $500.00 zlatih hipotečnih bondov.

F. Stepina

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE

Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

JAKO VAŽNO VPRAŠANJE?
"Ali sem že poslal zaostalo naročnino za "Proletarca"?
Še ne! —

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3969

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VILLAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.
Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.
Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačna—stanuje le zdravila 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage nanaj bolniki naj pišejo slovenaka.

MODERNA KNIGOVEZNICA.
Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.
Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAK,
1633 Blue Island Ave.,
(Adver.) Chicago, Ill.

SLOVENCI
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.
Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto $3.00, pol leta pa $1.50.
Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

V teh dnevih velike draginje
bi se moral vsakdo varovati pred boleznijo, ki pomeni velike izdatke za hišo. Popolna resnica je v pregovoru. "Forewarned is Forearmed". Slaba prebava glavobol, zguba okusa, splošna slabost, vsi taki znaki vas opozorujejo, da iščete zanesljivega zdravila — malo pozornosti vašim črevam, bo vam pomoglo preprečiti sitne neprilike.
Trinerjovo Ameriško Zdravilno Grenko Vino
je tisto zdravilo, katerega potrebujete v takih slučajih. Isto izčisti čreva, odstrani zbrano neporabno tvarino, v kateri se rode in množe razni bacili, pomaga prebavi, povrne okus in ojači kri in želodec, ki so potem vstanu braniti se pred večino napadajočih bacilov. aZ gori označene slučaje, nadalje za nervoznost, želodčne neprilike pri ženskah ob času življenske premembe, kakor tudi pri premogarjih v premogarskih okrajih, itd., je priznano to zdravilo za najboljše izmed vseh enakih pripravkov. To vino je pripravljeno iz grenkih zelišč, koreninic in lubja, ki imajo znane zdravilne moči in iz čistega, naravnega, močnega rdečega vina. Isto je dobro tudi za najbolj občutljiv želodec. Cena $1.00. V lekarnah.
Trinerjev Liniment
vam prinese v hišo pravo družinsko zdravilo. Je nepreskoljiv za revmatizem in nevralgijo, je izvrsten pri ponesrečenju, za zvijenje, otekline, okorel vrat, itd. Je jako poživljajoč za utrujene mišice po težkem delu ali dolgi hoji. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.
Trinerjev Cough Sedative
je najbolj zanesljivo zdravilo zoper prehlade in kašelj, hripavost, vnetje sapnika, naduho, itd. Cena ista kakor za liniment.
Trinerjeva zdravila so dobila najvišje mogoče nagrade na mnogih mednarodnih razstavah. Zadnje nagrade: Zalta kolajna—San Francisco, 1915, Grand Prix—Panama, 1916.
JOS. TRINER
kemik izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

AD. ZAMSKY
Artistični Slovanski
...Fotograf
Posebno pozornost za slike novoporočencem.
Obiščite nas, in prepričajte se!
1255 W. 18th St. Med Throop in Allport ulico.